

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 17 [2751]

Пятніца, 25 красавіка 1975 г.

Цана 8 кап.

Слава перадавікам і наватарам вытворчасці, якія ідуць у авангардзе ўсенароднага сацыялістычнага спаборніцтва за паспяховае завяршэнне дзевятай пяцігодкі!

(З Заключэння ЦК КПСС да 1 Мая 1975 года).

Новымі поспехамі сустракаюць свята Першая працоўная нашай рэспублікі. На заводах і фабрыках, на калгасных і саўгасных палях кіпіць напружаная праца. Стаўшы на перадсвяточную вахту рабочыя і калгаснікі перавыконваюць нормы выпрацоўкі, імкнуцца да тэрмінова выканання заданні апошняга, завяршальнага года пяцігодкі.

Нашы фотакарэспандэнты пабывалі ў салігорскіх шахцёраў і полацкіх хімікаў, у цэхах Барысаўскай фабрыкі піяніна. Сёння мы змяшчам з гэтых прадпрыемстваў фотаздымкі, якія ярка і свядчаць аб творчым энтузіязме працоўных.

ПЕРАМАГАНОСНЫ СЦЯГ ЭПОХІ

У абстаноўцы сацыяльна-палітычнага і ідэйнага адзіства, дэспі згуртаванасці вакол ленинскай партыі, з імкненнем дастойна сустрэць XXV з'езд КПСС прыйшлі савецкія людзі да 105-й гадавіны з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Пад сцягам ідэй Леніна савецкі народ пабудаваў першае ў свеце сацыялістычнае грамадства. У гады Вялікай Айчыннай вайны ленинская Камуністычная партыя згуртавала савецкіх людзей у барацьбе з фашызмам, 30-годдзе Перамогі савецкага народа і яго арміі ў Вялікай Айчыннай вайне будзе неўзабаве адзначаць усе прагрэсіўнае чалавецтва. Усе нашы цяперашнія дасягненні ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве звязаны з імем Ільіча.

Ленінскія ідэі атрымалі творчае развіццё ў вызначанай XXIV з'ездам КПСС Праграме міру. Абмяркоўваючы вышкі Пленуму Цэнтральнага Камітэта КПСС, які нядаўна адбыўся, савецкія людзі аднадушна адабраюць і поўнасцю падтрымліваюць дзейнасць Палітбюро, Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнэва па ажыццяўленню

знешнепалітычнага курсу XXIV з'езда партыі. Разам з савецкім народам дзень нараджэння заснавальніка Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, геніяльнага тэарэтыка марксізму, правядыра міжнароднага рабочага класа, настаўніка і друга працоўных усяго свету ўрачыста адзначае ўсе прагрэсіўнае чалавецтва.

Знамяпальнай даце было прысвечана ўрачыстае пасяджэнне, якое адбылося 22 красавіка ў Маскве. У Крамлёўскім Палацы з'ездаў сабраліся перадавікі вытворчасці сталіцы і Падмаскоўя, ветэраны партыі, дзеячы навукі і культуры, воіны Савецкай Арміі і Флоту, прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый. Присутнічаюць замежныя дыпламаты, замежныя госці, савецкія і замежныя журналісты.

17 гадзін. Гарачымі апладысмантамі ўдзельнікі пасяджэння сустрэлі таварышаў Л. І. Брэжнэва, Ю. У. Андропова, А. А. Грэху, В. В. Грышына, А. А. Грамыку, А. М. Касыгіна, Ф. Д. Кулакова, К. Т. Мазурава, А. Я. Пельшэ, М. В. Падгорнага, Д. С. Паянскага, М. А. Сулава, П. Н. Дзямічова, Б. М. Пана-

марова, М. С. Саломенцава, Д. Ф. Усцінава, У. І. Далгіх, І. В. Капітонава, К. Ф. Катушава.

Тут жа — намеснікі Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, намеснікі Старшыні Савета Міністраў СССР, старшыні палат Вярхоўнага Савета СССР, сакратары МГК і МК КПСС, ветэраны партыі, прадстаўнікі савецкіх і грамадскіх арганізацый, вядомыя военачальнікі, лётчыкі-касманаўты СССР.

Урачыстае пасяджэнне адкрыў член Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар МГК КПСС В. В. Грышын.

Пад сцягненымі залы прагучаў Дзяржаўны гімн Савецкага Саюза.

З дакладам «Па заваяваннях Вялікага Леніна» выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС М. А. Сулаў.

Даклад быў выслуханы з вялікай увагай і выдпаразова пераняняўся апладысмантамі.

Пасяджэнне аб'яўляецца закрытым. Яго ўдзельнікі, стоячы, спяваюць партыйны гімн «Інтэрнацыянал».

Для ўдзельнікаў пасяджэння быў дадзены вялікі святочны канцэрт. (ТАСС).

КВЕТКІ ДА ПОМНІКА

У. І. ЛЕНІНУ

У дзень 105-й гадавіны з дня нараджэння У. І. Леніна — 22 красавіка — кіраўнікі Камуністычнай партыі Беларусі і ўрада рэспублікі ўсклалі ў Мінску на плошчы Леніна кветкі да помніка Ільічу.

Ля помніка У. І. Леніну выстраілася ганаровая варта ад гарадской піянерскай арганізацыі. Над плошчай гучаць мелодыі песень аб Леніне, аб Радзіме, аб партыі.

...13 гадзін. Пачынаецца цырымонія ўскладання кветак ад ЦК Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, Савета Міністраў БССР, Ваеннага савета ЧБВА, ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны і ветэранаў ленинскай партыі, Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў, ЦК ЛКСМБ, Мінскіх абкома КПБ і аблвыканкома, гаркома партыі і гарвыканкома, райкомаў і райвыканкомаў сталіцы, прадстаўнікоў калектываў працоўных.

Кветкі ўскладаюцца ад генеральных консульстваў у Мінску — Польскай Народнай Рэспублікі і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі.

Кветкі да помніка У. І. Леніну ўсклалі таварышы П. М. Машэраў, А. Н. Аксёнаў, А. Т. Кузьмін, У. Е. Лабанок, У. Ф. Міцкевіч, М. Н. Полазаў, І. Я. Палюкоў, В. С. Шавялуха, М. І. Лагір, І. М. Трацяк, Старшыня Вярхоўнага Савета БССР І. П. Шамякін, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР Ю. Б. Колакалаў, П. Л. Коханавіч, М. М. Севярыцёў, Н. Л. Сняжкова.

Кіраўнікі Кампартыі Беларусі і ўрада рэспублікі мінутай маўчання ўшанавалі памяць заснавальніка Кампартыі Савецкага Саюза, стваральніка першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, вялікага правядыра, настаўніка і друга працоўных усяго свету Уладзіміра Ільіча Леніна. (БЕЛТА).

21 красавіка ў Дзяржаўным акадэмічным тэатры оперы і балета БССР адбыўся ўрачысты сход прадстаўнікоў партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый, калектываў працоўных Мінска і воінаў гарнізона, прысвечаны 105-й гадавіне з дня нараджэння У. І. Леніна.

На чырвоным палотнішчы ў глыбіні сцэны — партрэт У. І. Леніна. Ля баявых сцягоў застыла ганаровая варта. Апладысмантамі сустрэлі прысутныя з'яўленне ў прэзідыуме кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэрава, члена ЦК КПСС, галоўнага рэдактара газеты «Правда» М. В. Зімяніна, Старшыні Савета Міністраў БССР І. Я. Кісялёва, сакратараў ЦК КПБ А. Н. Аксёнава, А. Т. Кузьміна, В. С. Шавялухі, членаў Бюро ЦК

КПБ У. Е. Лабанка, У. Ф. Міцкевіча, М. Н. Полазава, І. Я. Палакоў, кандыдатаў у члены Бюро ЦК КПБ М. І. Лагіра, У. І. Падрэза, І. М. Трацяка, генерала арміі М. І. Казакова, ветэранаў ленинскай партыі Н. В. Дзямінска, А. І. Моравая, І. Д. Паўлава, Е. А. Мар'яніна, І. А. Кожыкава, Р. С. Гаеўскага, В. А. Сярбенца, А. Ф. Ладзігіна, С. Ф. Шораха, перадавікоў і наватараў вытворчасці, партыйных, савецкіх, прафсаюзных і камсамольскіх работнікаў, дзеячаў навукі і культуры.

На ўрачыстым сходзе прысутнічалі члены дэлегацый журналістаў сацыялістычных краін, якія прыйшлі ў Мінск на Міжнародную сустрэчу, прысвечаную 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

У прэзідыуме былі таксама генеральны консул Германскай

Дэмакратычнай Рэспублікі ў Мінску Л. Волерт і генеральны консул Польскай Народнай Рэспублікі ў Мінску Ю. Мруз.

Урачыстае пасяджэнне адкрыў першы сакратар Мінскага гаркома КПБ У. А. Ляпінскі. Аркестр выканаў дзяржаўныя гімны Савецкага Саюза і Беларускай ССР.

З вялікім уздымам выбіраецца ганаровы прэзідыум у складзе Палітбюро ЦК КПСС на чале з Генеральным сакратаром ЦК КПСС таварышам Леанідам Ільічам Брэжнэвым.

З дакладам аб 105-й гадавіне з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна выступіў сакратар ЦК Кампартыі Беларусі А. Т. Кузьмін.

Урачысты сход аб'яўляецца закрытым. Яго ўдзельнікі спяваюць партыйны гімн «Інтэрнацыянал».

У заключэнне адбыўся вялікі канцэрт.

МІЖНАРОДНАЯ СУСТРЭЧА ЖУРНАЛІСТАЎ

22 красавіка ў Мінску адкрылася сустрэча журналістаў брацкіх сацыялістычных краін, прысвечаная 30-годдзю вялікай Перамогі пад фашызмам.

У сустрэчы ўдзельнічаюць дэлегацыі Міжнароднай арганізацыі журналістаў на чале з генеральным сакратаром Іржы Кубка, журналісты брацкіх сацыялістычных краін Еўропы, а таксама Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам, Рэспублікі Куба і Мангольскай Народнай Рэспублікі.

Сустрэчу адкрыў старшыня праўлення Саюза журналістаў СССР, галоўны рэдактар газеты «Правда» М. В. Зімянін.

Удзельнікі сустрэчы ад імя Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі і ўрада рэспублікі вітаў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Беларусі П. М. Машэраў, цэпла сустрэты журналістамі.

Затым пачалося абмеркаванне пытанняў парадку дня сустрэчы. З дакладамі выступілі генерал арміі М. І. Казакоў, галоўны рэдактар «Военно-історическаго журнала», доктар гістарычных навук, генерал-маёр В. А. Мацуленка, палітычны аглядальнік газеты «Правда» Юры Жукаў.

На сустрэчы прысутнічалі другі сакратар ЦК КП Беларусі А. Н. Аксёнаў, сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Савета Міністраў

БССР Н. Л. Сняжкова, першы сакратар Мінскага абкома КПБ І. Я. Палакоў.

Удзельнікі міжнароднай сустрэчы журналістаў брацкіх сацыялістычных краін ўсклалі кветкі і вялікі да помніка У. І. Леніну і помніка-абеліска воінам Савецкай Арміі і партызанам Беларусі, якія загінулі ў баях за вызваленне нашай Радзімы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, наведвалі Дом-музей І з'езда РСДРП, зрабілі экскурсію па Мінску, агляделі памятныя месцы горада-героя.

Для іх быў арганізаваны прагляд новай мастацкай кіназдымак «Польмя» вытворчасці кінастудыі «Беларусь-фільм».

23 красавіка ў Мінску працягвалася сваю работу сустрэча журналістаў брацкіх сацыялістычных краін.

На сустрэчы выступілі генеральны сакратар міжнароднай арганізацыі журналістаў Іржы Кубка, генеральны сакратар Саюза журналістаў Балгарыі Пётка Карадзелкаў, член рэдакцыі газеты «Непсабадшаг» Ферэнц Каморнік (ВНР), намеснік галоўнага рэдактара радыё «Голас В'етнама» Ле Куі (ДРВ), рэдактар газеты «Правда Украіны» В. Я. Серабаба, член калегіі газеты «Нойес Дойчланд» Хорст Бічкоўскі

(ГДР), рэдактар газеты «Вечерний Ленинград» М. Н. Гураскоў, сакратар Саюза журналістаў Кубы Фульфіа Фуэнтэс, галоўны рэдактар газеты «Уніон» Цэндзііні Намсрай (МНР), рэдактар часопіса «Коммунистас» Г. О. Зіманас (г. Вільнюс), намеснік галоўнага рэдактара польскага агенства «Інтэрпрэс» Талзуш Дзерлятка, адказны работнік аддзела друку ЦК Румынскай кампартыі Іон Спэзэцу, намеснік старшыні Саюза журналістаў Чэхаславакіі Джозэф Валента.

У заключэнне выступіў старшыня праўлення Саюза журналістаў СССР, галоўны рэдактар газеты «Правда» М. В. Зімянін.

Прадстаўнікі журналістычных арганізацый сацыялістычных краін у выступленнях выказалі імкненне дастойна асвятліць гераічныя падвігі нашых народаў, якія вырабавалі цывілізацыю ад фашызму.

У пасяджэнні ўдзельнічалі кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў, сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова.

(БЕЛТА).

МАЦАВАЦЬ СУВЯЗЬ З РАБОЧЫМІ

22 красавіка адбыўся адкрыты партыйны сход навучнікаў Саюза пісьменнікаў БССР з удзелам прадстаўнікоў Мінскага станкабудаўнічага завода імя С. М. Кірава. На сходзе было абмеркавана пытанне: «Аб умацненні і пашырэнні творчай садружнасці з працоўнымі калектывамі».

З дакладам па гэтым пытанні выступіў Уладзімір Юрэвіч. Ён звярнуў увагу прысутных на неабходнасць самага шырокага вывучэння пісьменнікамі жыцця рабочага класа рэспублікі і глыбокага адлюстравання гераічнага вобраза рабочага ў мастацкіх творах.

Умацаванне наладжанай творчай садружнасці з калектывам завода імя С. М. Кірава павінна стаць што-

дзённым клопамат пісьменніцкай арганізацыі, яго друкаваных органаў, выдавецтва «Мастацкая літаратура».

У спрэчках па дакладу прынялі ўдзел дырэктар завода імя С. М. Кірава В. Кебіч, начальнік заводскага бюро па экспарту Я. Кракаў, пісьменнікі А. Савельчаў, У. Мязэвіч, І. Дуброўскі, А. Савіці, І. Шамякін, А. Кулакоўскі, В. Якавенка. Яны выказалі шэраг цінных думак і прапанову накіраваць творчую «прапіску» пісьменнікаў на прадпрыемстве найбольш карыснай і плённай.

Сход прыняў адпаведны дагавор на творчую садружнасць паміж калектывам Мінскага станкабудаўнічага завода імя С. М. Кірава і Саюзам пісьменнікаў БССР.

У ІМЯ МІРУ НА ЗЯМЛІ

Нядаўна мне пашчасціла прыняць удзел у рабоце аб'яднанага пленума праўленняў творчых саюзаў і арганізацый СССР, прысвечанага 30-годдзю Перамогі.

Адкрываючы пасяджэнне пленума, першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Г. М. Маркаў, у прыватнасці, адзначыў, што савецкая мастацкая інтэлігенцыя з першых дзён, пават з першых гадаў вайны з вялікай гадоўнасцю аддала сябе барацьбе з ненавісным ворагам.

І ў пасляваенны час творы савецкай літаратуры і мастацтва праўдзіва, у адпаведнасці з гістарычнымі

фактамі, раскрываюць вялікую эпопею народнай барацьбы за вызваленне.

Трыццаць пасляваенных гадоў савецкі народ заняты высакароднай стваральнай працай. Яго поспехі ў эканамічным і культурным будаўніцтве вядомы ўсяму свету, лны радуюць нашых сяброў на ўсіх кантынентах, прыводзяць у шаленства імперыялістаў.

Усе савецкія людзі, прагрэсіўная грамадскасць свету жывуць цяпер выдатнай падзей — 16 красавіка 1975 года прайшоў Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС.

На дакладу таварыша Л. І. Брэжнева Пленум пры-

няў пастанову аб скліканні чарговага XXV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза 24 лютага 1976 года.

З'езды Камуністычнай партыі заўсёды з'яўляюцца гістарычнымі вехамі ў развіцці савецкага грамадства. Чарговы XXV з'езд КПСС адкрые новыя гарызонты рэвалюцыйна-пераўтваральных здзяйсненняў партыі і народа, іх гераічнай барацьбы за перамогу вялікай справы міру і камунізму.

З вялікай увагай прачыталі мы ў газетах, праслухалі па радыё пастанову Пленума ЦК КПСС «Аб міжнародным становішчы і

знешняй палітыцы Савецкага Саюза», у якой выказаны адабрэшні і поўная падтрымка дзейнасці Палітбюро, Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева па ажыццяўленню знешнепалітычнага курсу XXIV з'езда партыі, прынятай ім Праграмы міру.

Мы, савецкія людзі, на сваіх плячах перанеслі цяжар вайны і таму добра ведаем цану мірнага неба. Вось ужо трыццаць гадоў наш народ спакойна і ўпэўнена ўзводзіць новыя гарады і электрастанцыі, заводы і школы, тэатры і бібліятэкі.

Наша мірнае, шчаслівае жыццё — вынік мудрай

знешняй палітыкі нашай партыі, нашай дзяржавы, якія разам з іншымі сацыялістычнымі краінамі, з усімі дэмакратычнымі, міралюбівымі сіламі вядуць барацьбу за аздараўленне міжнароднай абстаноўкі.

«Ленінская знешняя палітыка КПСС, — адзначае ў пастанове Пленума, — верна служыць справе міру і бяспекі, інтарэсам барацьбы народаў супраць агрэсіі і імперыялізму».

Мы, беларускія мастакі, патхнёныя пастановай Пленума ЦК КПСС, аддадзім усе свае здольнасці, свой талент высакароднай справе захавання міру на зямлі, услаўленню велічнага ратнага і працоўнага подзвігу нашага вялікага народа.

Віктар ПРАТАСЕНЯ,
старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР.

ФРАНТАВЫЯ дарогі. Незлічоныя франтавыя дарогі, якімі прайшлі мільёны пераможных савецкіх салдат.

Былі цяжкія дарогі сорак першага, калі вораг рваўся да Масквы. Былі цяжкія і разам з тым радасныя дарогі, што вялі ў логава фашысцкага зверга, да Берліна.

Даўно залечаны раны вайны. Даўно на месцы былых баў

З ТЫХ ВОГНЕННЫХ ГАДОЎ

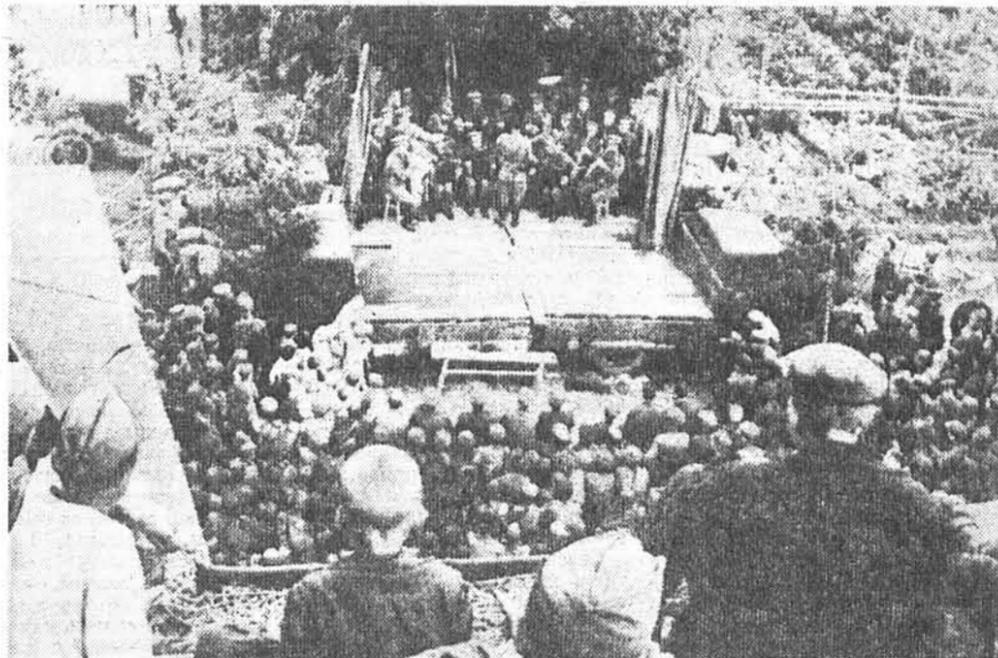
выраслі новыя гарады і вёскі. Але жыве памяць аб вайне, аб высокім ратным подзвігу народа, арміі, памяць аб незлічоных нашых ахвярах.

І вяртаюцца тыя франтавыя дарогі ў сны ветэранаў вайны,

і берагуць лны, як святлыя рэліквіі — пажаўцелыя здымкі тых, ужо далёкіх вогненных гадоў. Здымкі, зробленыя ў рэдкія хвіліны зацішша, калі стомлены салдат, прысеўшы ля абпаленага дрэва, у наторы раз перачытваў пісьмо з дому або газету, лную даставіў на перадавую франтавы паштальён, а то і проста адпачываў ад цяжкай ратнай працы.

Колькі б ні было табе, дарагі чытач, гадоў, ці прайшоў ты сам франтавымі дарогамі, ці ведаеш пра вайну з расназаў бацькоў або з кніг — усё роўна цябе не змогуць не ўсхваляваць гэтыя здымкі, зробленыя былым фотанарэспандэнтам армейскай газеты «В решающий бой» П. Нініціным.

Кароткія хвіліны прывалу. Прыселі адпачыць салдаты. Наступны здымак — на пазіцыі прыехаў франтавы ансамбль песні і танца. Зусім нядаўна гэтая артылерыйская батарэя вяла агонь па ворагу. А цяпер воіны, затаішы дыханне, слухаюць вершы франтавога паэта Аляксандра Гітовіча (ён крайні справа). У вайснах Першага Беларускага фронту працавала група мастакоў студыі імя Грэкава. Сярод іх быў і Віктар Нячаеў. Яго вы бачыце на апошнім здымку, зробленым у пераможным Берліне.

ПАДЗЕІ Вялікай Айчыннай вайны напачка ўвайшлі ў памяць чалавецтва. У гэтай памяці неадступна будучы ўзнікаць вобразы скрываўленай, спакутаванай Зямлі ў жалобе і гучаць гімны веліччарачыствай Перамогі.

Свет не ведае такога глабальнага ваеннага ўзрушання, такога кровапраліцця, такога «вялікага прашчэсання» і такіх кантрастаў: з аднаго боку, парушэнне элементарных норм маралі і чалавечнасці, нябачныя жорсткасць, варварства, дзкімства; з другога — высокі ўзлёт народнага гераізму, патрыятычнай свядомасці, са-

мякіна, у «Векапомных днях» М. Лынькова ад сённяшняга вядзення адлік часу ў мінулае, пракрэслівенца праксцяў у будучае. Нават у такіх, поўных трагізму творах, як «Тартак» І. Пташнікава, «Я — з вогненнай вёскі...» А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесніка мы адчуваем гэты выхад у будучае.

Тэма вайны арганічна ўключэнца сёння і ў вострую ідэалагічную барацьбу з варожымі сацыялізму буржуазнымі канцэпцыямі, што надкрэсліў П. М. Машэраў у сваёй прамоўе на ядаўдзій Усесаюзнай нарадзе пісьменнікаў і крытыкаў

пра вайну, становіцца, такім чынам, у цэнтры ідэалагічнай барацьбы на сучасным этапе.

З вышэйшай повага гістарычнага вопыту чалавецтва савецкія пісьменнікі паглыбляюць сваё спасціжэнне гісторыка-філасофскага сэнсу вайны, абвясняючы модныя на Захадзе «тэорыі». Палемічныя «імпульсы» маюць досыць усвядомлены характар у псіхалогіі творчасці пісьменнікаў, аб чым сведчаць як выказванні іх, так і сама мастацкая практыка. Творы Ю. Бондарэва, В. Астаф'ева, К. Сіманова, А. Чакоўскага, В. Быкава, А. Адамовіча і многіх іншых ствар-

раізаны ў нашай літаратуры, супраць хадульнага, «прыгожага» гераізму, абстрагаванага ад праўды жыцця, ігнаруючага паўнату і шматграннасць самага паняцця «гераізм».

У багатай шматнацыянальнай бібліятэцы савецкай літаратуры пра вайну (такія бібліятэка цяжка паддаецца ўсеахопнаму погляду) побач з творамі М. Шалахава, К. Сіманова, Ю. Бондарэва, А. Апаньева, А. Ганчара, М. Стэльмаха, В. Казіміра, П. Авіжуса, М. Слункіна, В. Лама, П. Кузуберга, Э. Ветэра, А. Кешокава і шмат іншых кнігі беларускіх пісьменнікаў — М. Лынькова, І. Мележа, І. Шамякіна, Я. Брыля, А. Кулакоўскага, В. Быкава, І. Навуменкі, А. Адамовіча, І. Чыгрынова, І. Пташнікава, М. Стральцова, А. Асіпенкі і іншых — вылучаюцца своеасабліваю жыццёвага матэрыялу, нацыянальнай мастацкай традыцыяй і творчых індывідуальнасцей аўтараў. Варта агаваць, што разам з адзеным выпадку мы абмежавалі толькі творамі прааічнага жанру, галоўным чынам сучаснымі, пераважна буйнымі, бо глыбокае, пэўнае, філасофскае асэнсаванне падзей вайны больш падудадна эпоху. Па-за нашай увагай застаецца, такім чынам, шмат пэўна малярск — «малая» проза, назвіа, дакумэнтальна-мастацкія творы, мемуарыстыка. Беларускія пісьменнікі, убіраючы ў сябе традыцыі ўсёй савецкай літаратуры, не наўтарваюць сваіх сабратаў па іяру. У лепшых сваіх творах яны адлюстроўваюць ваенную рэчаіснасць з такімі майстэрствам і філасофскім паглыбленнем, з такім прыкнёнем у эмацыянальна-псіхалагічнае жыццё асобы, што можна з поўнай падставай гаварыць аб сапраўднай спеласці нацыянальнай літаратуры і выхадзе яе на ўсесаюзную і нават сусветную арэну. Беларускім пісьменнікам ёсць што сказаць свету. «Пакутніца Беларусь» у гады вайны стала волатам-партызанам, барацьба якога складала, па словах А. Твардоўскага, «гордыя і павучальныя для нашчадкаў старонкі гісторыі гэтага народа».

Шматнацыянальны вопыт мастацкага асэнсавання Вялікай Айчыннай вайны чкае свайго сур'езнага вывучэння ў шырокім параўнальна-тыпалагічным плане. Супастаўленне асобных твораў, асобных пісьменнікаў, асобных нацыянальных літаратур дасць магчымасць выявіць тыпалагічную агульнасць мастацкай свядомасці, творчага мыслення пісьменнікаў, увогуле — ідэяна-эстэтычнае адзіства літаратуры сацыялістычнага рэалізму, з аднаго боку, і канкрэтна-гістарычную нацыянальную своеасаблівасць мастацкіх з'яў — з другога.

Натуральна, што ў фокусе такіх даследаванняў павінна быць праблема гераічнага. У яношні час увага да яе з боку літаратуразнаўцаў прыкметна ўзмацнілася, аб чым сведчаць такія кнігі рускіх даследчыкаў, як «Чалавек і вайна» А. Бача-

рова, «Літаратура і вайна» Л. Плоткіна, «Свет у святле подзвігу» В. Чаласва, «Які ты, Чалавек?» С. Штут, «Дзеля жыцця на зямлі...» П. Топера, «Аб трагічным Герой і нава-тарства савецкай літаратуры» Л. Якіменкі і інш. Цікавае да гэтай праблемы абумоўлена як імкненнем асэнсавань падзей Вялікай Айчыннай вайны, так і жаданнем зразумець саму сутнасць гераізму ва ўсёй яго паўнаце і шматмернасці. Нашаму сучасніку хочацца ўсвядоміць, што ўяўляе сабой гэты феномен — гераізм, — які сваім каласальным выбухам адзіну ўсё свёт і якім так багата наша сённяшня савецкая рэчаіснасць. Што ж гэта на самай справе — высокі парыв, яркая ўспышка, «зорнае імгненне», зыстаз або наўсядзённае «гераічнае быццё», непрыкметнае, але метаакіраванае пераадоленне цяжкасцей? (Такое проціпастаўленне яшчэ сустрэкаецца ў літаратуразнаўстве і крытыцы). Як суадносіцца ў гераічным звычайнае і выключнае, выпадковае і заканамернае, як узамеадабляюць гераізм масы і гераізм асобы?

Вайна паказала разнастайнасць форм гераічнага ў яго індывідуальных і масавых праявах. Яно ўключае і незвычайна высокі парыв душы — подзвіг А. Матросова, М. Гастэль, герояў Брэсцкай крэпасці, салдата, які пад нямецкімі кулямі кідаецца з акупа, каб выратаваць трохгадовага хлопчыка («Паўтарэнне прайдзенага» С. Баруздына); і гераізм мужнасці, які патрабуецца, каб «застацца чалавекам у самай бесчалавечнай сітуацыі» (Сотнікаў, Іваноўскі — у Быкава, Рушчэвіч — у Брыля), каб уцячы з палону, кожнаму хвіліну знаходзячыся пад пагрозай смерці; і подзвіг працаўнікоў тылу, якія ўсё зрабілі для фронту, для перамогі, а таксама тых, хто аказаўся па той бок фронту, у тыле гітлераўскіх войск; парэшце — гераізм воінаў і партызанскіх будняў, іранічная «цяжка праца вайны», калі трэба пераадоляць смеротную агнявую паласу, пераходзіць лінію фронту, наўзці на калючы дрот, лезці ў леззную ваду, рабіць зніскаваючыя, «блескошныя» фарсёравааныя пераходы без сну, адпачынку, ежы, ды яшчэ з грузам на плячамі, з параненымі на насілаках, калі ісці, не ўпасці — становіцца адзінай мэтай на час. «Сапраўдны партызан той, хто ўмее хадзіць», — так лаканічна вызначаецца ў рамане «Сорак трці» І. Навуменкі гэты элементарна-неабходная вартасць партызана, якая вымагае гераічнага зверхнаіружання.

Але ўся разнастайнасць форм гераізму, увасобленая ў літаратуры, жывіцца адной галоўнай крыніцай — пацунцём высокай самасвядомасці савецкага чалавека, кроўна звязаная сваімі інтарэсамі з народам, грамадствам. У кожным мастацкім раізіі — ці будзе гэта шырокае панарамнае адлюстраванне падзей або зкальвая карціна, абмежаваная ў часе і прасторы, важным з'яў-

ЛІТАРАТУРА — ПАМЯЦЬ НАРОДА

маадданаці і высакародства. Вайна, гэтак вялікае выпрабаванне, паказала, што чалавек «горш за зверга, калі ён звер» (Р. Тагор) і што ён, чалавек, «значыць несьмертна больш, чым прынята думаць» (М. Горкі): ён можа выявіць вышэйшую духоўную дасканаласць і, пахцібы пацунцём самаахвярнай любові да Радзімы, здольны на, здавалася б, немагчымае гераічнае дзеянне.

Усвядамляючы вопыт Вялікай Айчыннай вайны, пісьменнікі зноў і зноў вяртаюцца да драматычных гадоў гісторыі, яны імкнуцца быць памяццю свайго народа, бо глыбока яе, не ведаючы самога сябе, народ можа вырадзіцца. Памяць вайны — гэта і абавязак перад загінуўшымі, чым жыццём аплочана перамога.

Але тэма Вялікай Айчыннай вайны — не толькі горкая і гордая памяць мінулага. Яна на перакрываючы розных аспектаў сацыяльна-палітычнай і маральна-псіхалагічнай праблематыкі цесна звязана з жывой сучаснасцю і будучым лёсам чалавецтва. У смяротнай барацьбе двух светаў, дзвюх ідэалогій выявілася тое, што непасрэдным чынам суадносіцца з нашым сёння і заўтра: тэма крыніцы, што жывілі гераізм перыяду вайны, вызначаюць і цяпер прыпыцы нашага жыцця, яго маральныя асновы. Вайна — неад'емная частка нашага духоўнага вопыту. Вось чаму ў творах аб вайне мы адчуваем звычайна тры вымярэнні часу: мінулае, сучаснае, будучае. Для Сотнікава, напрыклад, мінулае і сучаснае існуюць толькі дзеля будучага, дзеля людзей, што застануцца жыць пасля яго, дзеля таго хлопчыка ў будзёнаўшы, якому ён насьмае сваё апошняе развіталую ўсменку.

У «Сэрцы на далоні» І. Ша-

у Мінеку, прысвечанай пэўна-ручому подзвігу народа ў Вялікай Айчыннай вайне і яго адлюстраванню ў савецкай літаратуры. Фальсіфікуючы гісторыю, нашы ідэйны праціўнікі імкнуцца вытамачыць перамогу савецкага народа не яго ідэйнай згуртаванасцю і адданасцю камуністычным ідэалам, не ўсвядомленнем высокай справядлівасці вызваленчай барацьбы, а фактарамі «фатальнымі»: ваенны лёс, бацьчыне, склаўся неспрыяльна для немцаў. Гісторыка-філасофская канцэпцыя вайны ў гэтых «тэарэтыкаў» накіравана на тое, каб апраўдаць злачыствы фашызму, прыпіць гераізм савецкага народа і значэнне яго сусветна-гістарычнай перамогі, сказіць справядлівы вызваленчы сэнс Вялікай Айчыннай вайны. Пафас савецкагаў сваім вастрыём накіраваны супраць гераічнай канцэпцыі савецкай літаратуры, менавіта гераічнай канцэпцыі чалавека, якой яны супрацьпастаўляюць тэорыю дэгераізму, што непазбежна вядзе да дэгуманізацыі чалавека.

Гераізм савецкага чалавека ў гады Вялікай Айчыннай вайны трактуецца імі як дэфармацыя чалавечай асобы, ахопленай быццам бы ўяўнай фанатычнай ідэяй, як душэўная збедненасць, безвыходная ахвярнасць. Адужэнне асобы ў грамадстве, адмаўленне гуманістычнай і гераічнай сутнасці чалавека — на гэтым сходзяцца малэрністы-самых розных масцей.

Савецкая літаратура дае бой такім поглядам. Яна трактуе гераізм як вышэйшую праўду велічы і прыгажосці чалавека, яго багатых унутраных магчымасцей, як самастварджэнне асобы, выяўленне яе «сапраўднай індывідуальнасці». (К. Маркс). Праблема гераічнага, галоўная ў літаратуры

дэжаюць гістарычную праўду аб вайне, адмаўляюць ісціну, налемежуюць з распаўсюджаным за мяжой атыгуманістычным разуменнем чалавека і гераічнага пачатку ў ім. У «Хатынскай апавесці» А. Адамовіча, напрыклад, дыялог Фларыяна Пятровіча са сваім апанентам Барысам Бокіем, што выступілае часам як другое «я» галоўнага героя, адкрыта звернуты да сучасных сэрэчак аб чалавеку. Што такое homo sapiens? Дзе карэнні варварства і здзічэння? Што кіравала тымі, хто арганізоўваў Асвенцімы, Хатыні і Дэльцы? Які ўнутраны патэнтывал чалавека?

Імкненне адказаць на падобныя пытанні бачым мы і ў герояў кнігі В. Раслякова, Л. Якіменкі, В. Астаф'ева і інш. Уся, здавалася б, абстрактная тэарэтычная размова героя апавесці Л. Якіменкі «Куды вы, белыя лебедзі?» з налонным немцам, сваім аднагодкам, — гэта прагае жаданне ўразумець унутраную логіку ўчынкаў ворага, сацыяльнае і філасофскае абгрунтаванне яго ідэй і проціпаставіць ёй свой сімвал веры.

А кніга «Я — з вогненнай вёскі...» А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесніка — гэты страшны па сваёй трагічнай сіле дакумент-абвінавачванне — яўна спрачаецца з сучаснымі ідэалагамі фашызму, якія аб'яўляюць ваенныя злачыствы немцаў непазбежнымі спадарожнікамі вайны, як стыхійныя бедствы, напрыклад, і хочучы апраўдаць акупантаў. «Вогненная памяць» людзей, што цяда умалелі, не даруе злачынінам. Яна іх судзіць самай высокай мерай — мерай чалавечнасці.

Палеміка ідзе не толькі з замежжымі «тэарэтыкамі». Вядуцца і «сваі мясцовага значэння» — супраць водгаласаў дэге-

Вонладні кнігі, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «На сямнаццаціх кіламетрах» Аляксандры Ус і Алены Уладзіміравай (мастан П. Калінін), «Грозное безмолвие» Міналая Копанева (мастан Л. Бетанаў), налегуючы зборнік «Родины сыновья» (сладальнік М. Ягораў, мастан Е. Жылін), «Поле памяти» Генадзі Казана (мастан У. Доўганы).

ляцца наказ сацыяльна-гістарычнай дэгрэмінацыі гераічных наводцаў асобы, што з усёдаўдзішнім унутраным пэдаганічным выбарам. Свабодна выбару ў трагічнай сітуацыі і назваўся героя саўвядомай літаратуры ахвярнасці і пакутнасці, падзе трагічнаму фіналу (калі такі неабходны) дэмагёгічнае гучанне.

— Аднак чым жа можна растлумачыць, што ў аднолькавых умовах, людзі на розным узроўні ўзнікаюць свой выбар? Чаму, напрыклад, Рыбак, трыціны ў тым жа трагічным абставінах, што і Сотнікаў, не падлягаў лёсу апошняга? Перад ім ж — адна і тая ж альтэрнатыва: В. Быкаў адказаў на гэта пытанне зусім недвузначна. Рыбака прывялі да гэтаго фіналу адсутнасць высокай грамадзянскасці, эфірнасці да маральных кампрамісаў.

Характэрна, што тое ж тлумачэнне выбару знаходзім мы ў апавесці В. Расціна «Жылі і помні». Герой яе Андрэй Гуськоў напачатку таксама здаецца неблагім ваякам: за тры гады на фронце ён «наперад ішых не лез, але і за чужыя сёлы не хаваўся». І аднак жа ён, як і Рыбак, відаць, «недабраў чагосьці» як чалавек і грамадзянін. Жывёлы інстынкт самазахавання, пэдаганічны страх за сваё жыццё, імкненне выратавацца чаго, б там ні каштавала, якое стала асабліва неаддзінным, калі змяняў ужо канец вайны, штурхаючы яго на дэзерцірства. Як і ў Быкаўскай апавесці, мы бачым тут працэс інтуітыўнага і інтуітыўнага падзення героя, яго душэўнае апусцаленне і поўнае чалавечае блуканне. Тыпалагічная блізкасць у раскрыцці псіхалогіі і вытокаў здарэнняў дапамагае глыбей усвядоміць сутнасць гэтай з'явы — у супрацьлегласць гераічнаму дзеянню. Гераізм, такім чынам, патрабуе павышаных маральных крытэрыяў, пэналітэтных прыняццяў, верасцення і трывалай сістэмы поглядаў. Для гераічнага ўчынку, які сацыяльна дэгрэмінаваны, патрэбны яшчэ пэналітэты маральна-псіхалагічнай якасці, «ціхотная» аснова. Гераізм патрабуе высокай ступені развіцця асобы, гэта, безумоўна, не азначае яго выключнасці. Дыялектыка гераічнага дзеяння якраз і заключаецца ў пераацэнцы, узаемапраціўленні аб'ектыўнага і суб'ектыўнага, звычайнага і незвычайнага: звычайнае пераходзіць у незвычайнае, ствараючы пэналітэты гераічнага характару. Практыка савецкай літаратуры досыць багата нацвярджае гэтую выснову. І тут зноў нельга не прыгадаць Сотнікава — вобраз падавымай ідэалнасці, мастацкі завершаны. Хворы, згорблены, з «перахлабітай» постацю, ён з'яўляецца ў імя «ад марозу, цягвае галаву». У канцы і «прыстада шкандывае ў сваіх густых ступаных бурках». А на апошніх старонках апавесці Сотнікаў узнімаецца на вышнюю мужнасці і гераізму, раскрываецца ў сваёй багачэйшай чалавечай сутнасці, выклікаючы наша захваленне.

Пазбаўлены прэолу выключнасці «камандуючы фронтам Чарняхоўскі ў рамане І. Мележа «Мінскі напрамак». Буйны стратэгі, кіраўнік вялікай бітвы за Беларусь, ён пры ўсёй эпічнай значнасці і гераічнасці характару ўвесьнутры сведзіцца прывабнымі, «звычайнымі» чалавечымі якасцямі, якія робяць яго родным і бліжкім салдатам.

Звычайнае служыць формай выяўлення гераічнага і А. Адамчыў у ажыўляўленні мастацкай задумкі «Хатынскай апавесці», і І. Чыгрынаў у рамане «Плеч пёналітэці», асабліва ўдала — у вобразе Дзяціна. Забыты, уздольнік партызанскага руху, чалавек, «прыкінушы» да рэвалюцыі яшчэ та-

ды, калі ён ваяваў у грамадзянскую вайну ў дывізіі Шчорса, а затым у Першай Копытай. Аб незвычайным падзеі «на людзях» мариць Міця Птах, юнак з трагічнай душой і ўзвышана-рамантычным настроем. Яму хочацца «высі, узлёту», а ён штодня выконвае звычайнае перыядычнае, цытаўнае, але неабяспечную работу падпольшчыка, якія здаецца яму зусім не гераічнай («Сорак тры» І. Павуменкі).

Савецкія пісьменнікі, ўзгадваючы падзеі вайны ў Вялікай Айчыннай вайне, з мастацкай пераканаўчасцю паказалі, што гераічнае на прыродзе свабодна азначае не толькі з узвышаным, але і са звычайным, бо падзеі гэты дзейнічаюць што хвілінна, штодзённа на працягу амаль 47 месяцаў, неспымерна доўгіх чатырох гадоў.

З прызнання дыялектычнай прыроды гераічнага дзеяння вынікае пытанне: а ці правамерна, што ў эстэтыцы гераічнае разглядаецца толькі як вяршыня, яшчэ узвышанага? І ці не варта перагледзець традыцыйны ў эстэтыцы погляд на гераічнае і вяршыню яго ў самастойную эстэтычную катэгорыю? Такія думка ў апошні час — усё часцей пачынае выказвацца асобнымі гісторыкамі мастацтва, літаратуразнаўцамі, і пэналітэты яна ўжо тым, што ўзбуджае пэналітэты гераічнасці, акцэнтуючы ўвагу менавіта на эстэтычную сутнасць пэналітэці і накіравана ствараць твораў дэкарацыйных, дыялектычных, дзе гераічнае разумеецца як агульны нафас, дух, ідэя пэналітэці мастацкай прыроды.

Прыхільны пэналітэты пункту погляду абаніраюцца на жыццёвы і мастацкі вонят сацыялістычнага грамадства, у якім гераічнае стала заканамернай асаблівасцю жыцця, яго сутнасцю, на вонят Вялікай Айчыннай вайны, што з найбольшай пэналітэтай выявіла гэты характэрны для грамадскай самавядомасці савецкай эпохі, зблізіла эпічны і эстэтычны ідэалы.

У гераічным дзеянні (і асабліва перыяду вайны) такая канцэнтраваная, згучанае сацыяльнага і эпічнага-псіхалагічнага зместу, што яно губляе аб'ектыўна эстэтычныя якасці, бо выражае багачце, пэналітэту, меру з'явы. Наэтупе момант пераходу эпічнай катэгорыі ў эстэтычную. Наперах выступаюць два бакі адной і той жа з'явы.

Унутраная логіка ўзаемадзейня і ўзаемапраціўлення эпічнага і эстэтычнага ў гераічным патрабуе сур'езнага абгрунтавання з боку спецыялістаў па эстэтыцы. Пытанне гэта зусім не схластывае і не абстрактна — тэарэтычнае, як можа здарыцца на першы погляд. Яно звязана з асаблівасцямі працэсу развіцця самой літаратуры, якія ўсё глыбей спецыфікавае сутнасць гераічнага характару — вядучага ў эстэтыцы сацыялістычнага рэалізму. Яно набывае тым большае значэнне, што гераічнае ў савецкай літаратуры і мастацтве, як звычайна П. М. Манзраў на згаданай ужо імя Усеагульнай нарадзе пісьменнікаў і крытыкаў, «з'яўляецца адной з важных асноў ідэалагічнага выхавання чалавек, яго ўсебаковага развіцця як асобы, бо гераізм, рамантыка барацьбы і стварэння кар'янацы ў самім нашым жыцці, яго дынаміцы і накіраванасці наперад».

Практыка беларускай літаратуры, неаддзіна ад мастацкага вопыту ўсёй многанацияльнай савецкай літаратуры, дзе багачэйшы матэрыял для шырокай размовы па гэтых праблемах.

Эсфір ГУРЭВІЧ,
донтар філалагічных навук.

— **МІКАЛАЙ Іванавіч, у вас за плячамі пяць дзесяткаў гадоў, аддадзеных службе ў арміі. Безумоўна, жыццёвы вопыт шмат значыць для напісання таго ці іншага твора. І усё ж, аднаго вопыту малавата. Патрэбна яшчэ творчае натхненне, тое душэўнае зрушэнне, калі чалавек, што валодае творчымі задаткамі, не можа не пісаць. Калі і пры якіх умовах у вас з'явілася жаданне напісаць свой першы літаратурны твор?**

— Сапраўды, я шмат пабачыў на сваім вяку. Прымаў удзел у рэвалюцыйных баях і стачках у Пецярбургу, калі працаваў на заводах. Потым служба ў царскай арміі, перамога Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Усё гэта, вядома, сапала ў памяць. І мне захачелася расказаць пра прадстаўніка свайго пакалення, які прайшоў пэналітэці, ня-

патрэбна працаваць для таго, каб сіла іх мастацкіх абагульненняў не слабела перад праўдай сапраўдных фактаў...»

Таму мы, ваенныя пісьменнікі, у першую чаргу павінны ствараць абагульненія вобразы сваіх герояў, у характары якіх знайшлі б адлюстраванне такіх пэналітэці, як патрыятызм, любоў да Радзімы, гераізм.

Герой гэтыя дзейнічаюць у канкрэтнай абстаноўцы. У маіх рамане «Выпрабаванне» і «Па закліку сэрца», які выдаўна выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура», як вы заўважылі, паказаны і канкрэтныя гістарычныя асобы і рэальныя вайсковыя часці і злучэнні.

— **Калі ласка, Мікалай Іванавіч, раскажыце аб сваёй працы над дакументальнымі творами...**

— У 1970 годзе ў выда-

ву, дзе была моцная камсамольская арганізацыя. Прыехаў я туды ў той дзень, калі майго будучага героя адпраўлялі ў кароткатэрміновы адпачынак за выдатную службу на ахове дзяржаўнай грамадзянскасці. Я не мог не напісаць. Як пісьменнік, пэналітэты быў абавязкова расказаць пра перавыхаванне чалавек, які стаў сапраўдным грамадзянінам.

Потым былі напісаны новыя творы аб пагранічніках. Апавесці «Сухар», «Рака Буг — межы Радзімы», якія сёлета выйшла ў калектыўным зборніку выдавецтва «Мастацкая літаратура» — «Радзімыя сыны».

— **Як і ў кожнага пісьменніка, у вас свае творчыя планы. Ці не маглі б вы імі падзяліцца з чытачамі «ЛіМа»?**

— Хочацца напісаць апавесць. Назвы ў яе пакуль

ВУЗЛЫ ЛЮДСКІХ ЛЕСАЎ

Гутарка з генерал-маёрам у адстаўцы, пісьменнікам **М. АЛЯКСЕЕВЫМ**.

просты шлях палітычнага і маральнага сталення. Так і з'явілася жаданне напісаць раман «Якаў Жалязноў». Праца гэта была пэналітэткай, але прыемнай.

Запомнілася абмеркаванне твора, якое адбылося ў маі саракавога ў Мінску ў Доме афіцэраў. Прысутнічала творчая інтэлігенцыя горада. Адчувалася, што раман спадабаўся. Але мне асабліва прыемна, што перад гэтым з ім пазнаёміўся Міхаель Лынькоў і рэкамендаваў яго да выдання. Дарэчы, калі гаварыць пра літаратурных настаўнікаў, дык, акрамя Міхаеля Ціханавіча, хачу назваць Юрыя Лукіна.

Пазней ужо я зразумеў, што пэналітэты расказаць пра далейшы лёс Якава Жалязноўна. Справа ў тым, што ў сорок другім годзе з'явіліся некаторыя творы, у якіх няправільна паказваўся пачатак Вялікай Айчыннай вайны. Мы ж, неспраўдны ўдзельнікі падзей, асабліва тыя, хто ваяваў на Заходнім фронце, бачылі прыклады сапраўднага гераізму савецкіх воінаў. Новы раман я назваў «Выпрабаванне». І хоць творы мае падаежныя, падзеі я паказваю праз лёс канкрэтных персанажаў, у прыватнасці, праз лёс Жалязноўна. І пры раскрыцці яго характару выкарыстаў уласныя назіранні.

— **Пачатак шмат значыць. Але, мабыць, і ў далейшым вы неалнаравава сутыкаліся з такімі выпадкамі, калі багачце дакументальнага матэрыялу, з аднаго боку, давала магчымасць праўдзівей паказаць падзеі на фронце, у той жа час як быццам і перашкаджала свабоднаму разгортванню аўтарскай фантазіі? Інакш кажучы, якімі, на вашу думку, павінны быць суадносіны паміж чыста і дакументальнасцю і аўтарскім доммыслам.**

— Пісьменнік пэналітэты быць вельмі дакладным у перадачы атмасферы ваенных гадоў. Праўда і толькі праўда — вольны крытэрыем ён пэналітэты кіравацца ў сваёй творчасці. У гэтым, як правільна сказаў Канстанцін Сіманаў, «сіла ўздзеяння многіх з гэтых успамінаў (маюцца на ўвазе мемуары. — А. М.) такая вялікая, што пісьменнікам даволіцца задумвацца над сілай уздзеяння ўласных мастацкіх твораў аб вайне. Над тым, як ім

«Навука» выйшла магнаграфія «Насустрач Перамогі», у якой паказаны баявы шлях 5-й арміі (кастрычнік 1941 — жнівень 1945). Аўтары яе Маршал Савецкага Саюза М. Крылоў, І. Драган і я. Праца была вельмі напружанай, таму што ў нас заставалася мала часу. Кніга з'явілася за год і дзевяць месяцаў. Дарэчы, вольны аўтограф самога Крылова.

(На кнізе напісана: «Майму саслужыўцу і дарагому

што няма. А асноўная сюжэтная лінія вольны якая. У Чэхаславакіі я пэналітэты з адной гісторыяй. Адбылося гэта ў вёсцы Рудольца. Сям'я чэшскіх патрыётаў у гады вайны выратавала некалькі савецкіх ваеннапалонных, а потым і сама пайшла ў партызанскі атрад.

Есць яшчэ адно жаданне: у мастацкім творы раскрыць вобраз камандуючага 3-м Беларускам фронтам генерала Івана Данілавіча Чарні-

М. Аляксеў (у цэнтры) з баявымі сябрамі.

сааўтару гэтай кнігі — дэжур Мікалаю Іванавічу Аляксеву з глыбокай павагай і ўдзячнасцю за творчую працу. 1.08.70»).

Я з'яўляюся таксама сааўтарам такіх выданняў, як «Палкі ідуць на захад», аднатомніка «Чырванасцяжыя Беларуская ваенная акруга» і іншых.

— **Некалькі гадоў назад выйшла асобнай кнігай ваша апавесць «Сухар», прысвечаная жыццю і службе сённяшніх пагранічнікаў. Звяртанне да мірных будняў — гэта эпізод у вашай творчасці ці жаданне сталага чалавек, які шмат пабачыў і перажыў, камандзіра, пагаварыць з сённяшнімі васемнаццаці-дваццацігадовымі юнакамі аб такіх важных крытэрыях як абавязак перад Радзімай, адказнасць за свае ўчышкі?**

— У калектыўным зборніку ў мяне неяк была змешчана невядомая апавесць «Вольны так, Мікалай!» Быў я на пагранічнай заставе, а там збіраўся аднаго салдата судзіць за самавольку. Даведаўся пра гэта начальнік атрада і вырашыў хлопца перавесці на іншую заста-

хоўскага. Ён не дажыў да радаснага дня Перамогі. Але назаўсёды імя яго засталася ў памяці. Выдатнае жыццё гэтага легендарнага палкаводца — прыклад служэння Радзіме. Твор пра яго з карысцю прачыталі б і сённяшнія воіны, што стаяць на варце міру.

— **Праз некалькі дзён краіна адзначаць 30-годдзе Перамогі над фашызмам. Якія ваенныя тэмы, на ваш погляд, патрабуюць яшчэ свайго адлюстравання?**

— Салдатамі былі ўсе. І паказаць веліч народа-пераможцы — хіба можа быць больша адказнасць для пісьменніка? Але вайна — не толькі франты і партызанскія атрады. Вайна — гэта і савецкі тыл, у якім старыя, дзеці рабілі ўсё магчымае, каб наблізіць дзень Перамогі. Подзеі тылу — таксама гераізм, што патрабуе свайго раскрыцця. Мы, пісьменнікі, павінны больш аб гэтым пісаць, і паказаць сапраўды ўсенародны характар барацьбы з фашызмам.

Інтэрв'ю ўзяў **Алесь МАРЦІНОВІЧ**.

Раман САБАЛЕНКА

БАЦЬКА І СЫН

Апавяданне год 1975

Апавяданне як жанр мне даўно імпадуе. І я чытаю амаль усё, што друкуецца з прозы малой формы. Ва ўсякім разе — у перыёдыцы. Нешта мне падабаецца, нешта, вядома, — не. Але гэта гаворка ўжо іншага плана...
Нядаўна я прачытаў кніжку апавяданняў і мініяцюр Янкі Брыля «Ты жынеш». Не ведаю чаму, магчыма таму, што даўно іх праглядаў, але задавальненне атрымаў вялікае. Уразілі мяне трапінасцю характарыстык, амаль скульптурнай выразнасцю вобразаў. Чытаў і з добрай заздасцю думаў: «От бы і сабе хоць адну такую кніжку мець». І мову брылёўскіх апавяданняў я цягну дужа высока. Яна — не падробка пад народную. Яна, як мне здаецца, — сінтэз наогул чалавечай мовы. Але гэтыя мае заўвагі — чыста суб'ектыўныя. Урэшце, я не імкнуся да нейкіх шырокіх высноў. Як у нас часам кажуць: «Што чалавек, то і ацэнка».
Калі ж гаварыць увогуле пра апавяданне, то маё самае шчырае яму пажаданне — хай набірае сілу і развітаецца на карысць нашай роднай літаратуры.
У аснове ж апавядання, лжое я сёння прапаную чытачам, лжыць старал, як свет, праблема ўзаемаадносін бацькоў і дзяцей. Не беручыся вырашаць нешта, я, тым не менш, не мог прайсці міма гэтай важнай праблемы: яе нельга абмінуць...
Раман САБАЛЕНКА.

маці не ведала, куды яго пасадзіць, што перад ім паставіць. На што ўжо яна была непрыхільніца алкаголю, ды на гэты раз не знайшла нічога лепшага, як паставіць чарку сыну і мужу.
— Дык выпіце з бацькам міравую, — ставячы на стол бутэльку, казала Адэлаіда.
— Я з сынам не сварыўся і мірыцца не збіраюся.
Дзімка ўстаў, як сусед, што на хвілінку зайшоў у хату і пачаў развітвацца з бацькамі.
— Куды ж ты, сынку! — як не лемантавала Адэлаіда Пракопаўна. Разпораз яна кідала грозны позірк на мужа. Цярэнь Іванавіч рабіў выгляд, што не заўважае таго позірку: «Перамелецца — муча будзе». Амаль афіцыйна ён развітаўся з сынам. Нават не хацеў пытацца, дзе ён жыве.
— Дык не забывай, заходзь! — толькі і сказаў. Дадаў: — Госцем будзеш!
— Дзякую! — адказаў сын. — Як будзе час, дык зайду...
— А дзе ты цяпер, сынку? Што ты там робіш? — усё пыталася маці.
— Калі ўсё раскажаш, дык доўганя песня. Няхай некай другім разам.
— Як той казаў, лепшым часам, — дадаў і бацька.
Безумоўна, Цярэнь Іванавіч і Адэлаіда Пракопаўна ўжо ведалі, што іх сын працуе на радыёзаводзе, што нават норму выконвае... Але гэта ім, нацярожаным, мала пра што гаварыла. Праўда, Цярэнь Іванавіч думаў, як гэта правільна робіцца ў нашай краіне, што пры паступленні ў вышэйшую навучальную ўстанову перавага аддаецца таму, хто папрацаваў дзе на вытворчасці. Але тым вечарам Дзімка пайшоў ад бацькоў. Быццам ён, праведаны іх, супакоіўся і пераканаўся ў нечым.

Цярэнь Іванавіч Мікуцкі, здаецца, і не заўважыў, калі ён стаў прафесарам, доктарам навук. Быццам ніколі і не думаў стаць ім, адно, што любіў свой прадмет...

У першыя гады іх супольнага з Адэлаідай Пракопаўнай жыцця знайшоўся ў іх хлопчык Дзімка. Цярэню здавалася, што самае важнае на свеце, без чаго пельга жыць, — гэта яна, Адэлаіда. Потым некай незаўважана ўсяго яго запаланіла навучка. Дзе ён ні быў, з ім заўсёды была фізіка. Чытаў студэнтам, тыя слухалі і прагна лавілі ягоныя словы. А калі раскажаш пра атамнае ядро, дык быццам наэлектрызоўваў іх...

Цярэнь Іванавіч, як сцвярджала Адэлаіда Пракопаўна, быў сем'янін не дужа кланатлівы. Сына свайго Дзімку, калі раз у месяц насіў на руках, дык і добра. Пасля нараджэння сына Адэлаіда ўсё часцей наракала на мужа, што ён стаў бессардэчны. Але падрос хлопчык і бацька як бы пачаў з ім сябраваць: браў яго на прагулку, хадзіў з ім на парку. Ужо Адэлаіда была задаволеная той увагай, якую цяпер аддаваў бацька сыну. Часам яна жартавала, што сын — частка бацькі, дык і трэба, каб з бацькам яны былі як адно цэлае. Аднак, чым больш падрастаў Дзімка, тым некай сам па сабе аддаляўся ад бацькі. А калі пайшоў у школу ды дзеці даведліся, што ён прафесараў сын, а вучыцца дзіцяці, пачалі яго здэкліва зваць «прафесарам». Калі Дзімку хто называў так, ён кідаўся біцца, а фізіку зусім знелюбіў. У старэйшых класах пачаў уцякаць з урокаў.

Не толькі фізіку, але і матэматыку Дзімка знелюбіў, і хімію. Любіў трошкі гуманітарныя прадметы. Бацька не разумее сына: самому яму здавалася, што апрача фізікі, ніякая іншая дысцыпліна не можа выклікаць большай цікавасці.

Часам бывае так, што размяжоўваюцца людзі, нават самыя блізкія ў сваіх інтарэсах. Размежаваліся і Мікуцкія бацька з сынам. Цярэнь Іванавіч нават не мог сказаць, калі сын канчаткова выпай з-пад яго ўвагі.

Цярэню здавалася, што людзі, ва ўсякім разе блізкія, падобны не толькі вонкава, але і ў сваіх імкненнях, у сваіх інтарэсах. Здавалася, што ягоны вопыт, які ён набываў, пакуль дайшоў ад сялянскага хлопца да прафесара, спатрэбіцца ягонаму сыну. А той нават і слухаць пра той вопыт не хоча. Цярэнь ведае, што тут у значнай

меры вінавата маці, якой мужавы інтарэсы вельмі далёкія. Падумаў сам сабе, што і «нефізікі» таксама жывуць і — не блага. Непакойла толькі яго, што ў сына і на іншых дысцыплінах не дужа якія адзнакі.

На выпускны сынаў вечар бацька не пайшоў. Падумаў: яго, Цярэня Іванавіча, увесь горад ведае, і там будучы глядзець на яго. Таму на вечар пайшла Адэлаіда Пракопаўна, Яна села ў першым радзе і ўсё кідала вачамі па баках. Ёй здавалася, што на яе таксама павінны былі глядзець. А тут як бы ніхто асабліва і не заўважаў.

Яна з большага ведала сынавы адзнакі, і таму, калі дырэктар зачытваў прозвішчы вучняў і назваў імя Мікуцкага, Адэлаіда зрабіла выгляд, што зусім спакойная. А ў сынавым атэстаце было больш троек, і Дзімка слухаў тое, што чытаў дырэктар, як старую казань. Толькі калі дырэктар сказаў: «Прафесараў сын мог бы вучыцца і лепш», Дзімку хацелася ўстаць і сказаць: «А я не хачу быць сухаром, як бацька». Праўда, Дзімка нічога такога не сказаў. Ён мог сказаць гэта толькі маці. Тая заўсёды казала пра бацьку, што ён сухар. А Цярэнь Іванавіч нават не злаваў на гэта. Толькі жартаваў:

— Як не будзе хлеба, дык і з сухаром чай смачны!

Дзімка таксама даводзіў бацьку, што не на адной ягонай фізіцы трымаецца свет.

Дзімка быў ужо ў тым узросце, калі людзі разумеюць, ва ўсякім разе павінны разумець, што такое добра і што такое блага.

Аднаго разу Цярэнь Іванавіч так, як бы паміж іншым сказаў яму, каб сын паступаў на фізфак таго інстытута, у якім ён выкладае. Дзімка ведаў, што наўрад ці прымуць яго туды, але на ўсялякі выпадак заяву падаў. Што ж, калі прымуць яго на фізфак, дык ён потым зможа перавесціся на любы гуманітарны факультэт.

У інстытуце ў час экзаменаў былі вывешаны спісы, у якіх можна было прачытаць, хто з абітурынтаў да далейшых экзаменаў не дапускаецца. Быў сярэд іх і Дзімтрый Цярэньчэвіч Мікуцкі. Прышоўшы ўвечары дамоў, Цярэнь Іванавіч сказаў сыну:

— Я ведаў, што так будзе, на лепшае і не спадзяваўся.

— Ты, мабыць, і не хацеў, каб я паступіў?! — з нейкім выклікам кінуў бацьку сын.

— Я хацеў, каб ты адчуў, што вучыцца — гэта таксама дзяржаўная работа. Мяне калісь ніхто ні плячом, ні рублём не падпіраў.

— Не ўсім жа так шанцуе! — толькі і сказаў яму сын.

— Табе наўрад ці пашанцуе! — са злосцю буркнуў Цярэнь. — Што хочаш, тое і рабі. Таму варта памагаць, хто сам хоць трохі варушыцца.

Да глыбокай поўначы ў кватэры прафесара быў халемус. Чуўся пісклявы, падобны на плач, голас Адэлаіды Пракопаўны, на высокіх нотах гаварыў Дзімка:

— Я пакіну вам усё. Ні крошкі не вазьму з дому. Не хачу давіцца чэрствым кавалкам бацькавага хлеба.

— Ты дагэтуль мне быў не чужы. І хлеб мой быў табе не чужы, — таксама высокім голасам даводзіў сыну бацька. — Мне заўсёды прыемна было людзям памагаць. Але толькі таму, хто сам хоць трохі стараецца.

— Жывадыёр! Канарэз! — крычала Адэлаіда Пракопаўна.

— Калі я вам тут, як мазоль, як бялячка, дык я пайду. Свет вялікі. Дзе-небудзь, ды прыстанак знайдзі! — нібы з нейкім адчаем казаў Дзімка. Урэшце хлопца ляснуў на ўсю сілу дзвярамі і знік.

— Сынку, куды ты? — запрычытала наўздагон маці.

Цярэнь Іванавіч моўчкі падаўся ў свой пакой-кабінет.

Абыякаваць мужа ўзрушыла Адэлаіда. Здавалася, ёй больш за ўсё балела тое, што муж абьякаваў. Але Цярэнь Іванавіч цяпер ужо не быў абьякаваў. Думка на думку набягалі ў ягонай галаве. Ён як бы ніяк не мог даўмецца, чаму гэтак сталася з адзіным іх сынам.

Ні на другі, ні на трэці дзень, ні праз тыдзень, ні праз месяц Дзімка не вярнуўся дадому. Цярэнь Іванавіч пачаў непакойцца за хлопца. Даведаўся, што сын паступіў працаваць у зборачны цэх радыёзавода: большасць вучняў выпускнога класа той школы, у якой вучыўся Дзімка, пайшла на завод...

Супакоіў сам сабе стары тады: «Няхай наспятае горкі, ці салодкі свой хлеб». Але разам з тым чакаў, калі адчыніцца дзверы ягонай кватэры і сын стане перад ім і маці і папросіць прабачэння.

А сына ўсё не было і не было.

Прайшло не меней паўгода і некалькі вечары з'явіўся такі Дзімка. Трымаў ён сабе ў сваёй хаце, як чужы. Адно

Маі некай адразу кінуўся ў вочы павічок. Большасць тых, што прыйшлі на іх завод, яна ведала. Мая любіла з вучнямі валэндання. Хлопцы і дзяўчаты разумныя, кемлівыя. Паўтараць ім па некалькі разоў адно і тое ж не трэба. Яны, здаецца, мігам ловяць усё, што ім трэба. А гэтага хлопца дзяўчына некай раней не заўважала.

— Вы хадзілі да нас на стажыроўку ці не? — запыталася Мая.

— Да вас я хадзіў бы. Вось толькі шкада, я вас ні разу не стрэў...

Слова за словам, Мая з Дзімкам гэтак загаманіліся, як быццам не ведалі на чым скончыць. Відаць было, што хлопец з дзяўчынай гаворыць не так сабе, спадабаліся адно аднаму.

— Вы яшчэ не жанаты? — нібы жартам запыталася Мая.

— Хіба я падобны да таго, у каго куча дзяцей?

І ўжо іх жартам і смеху, здавалася, не было канца...

Зіма таго года была не дужа лютая. Марозікі са снегам пачаліся ранавата. А потым, як зарвала — ні сніжынікі, ні дажджынікі. Той снег, што насыпаўся на зямлю ў пачатку зімы, не дужа доўга затрымаўся: сухавейныя вятры знеслі яго ў нізіны ды ў ірвы. А горш, мабыць, няма, як бласпешная зіма. Горад, здавалася, нічым не быў абаронены ні ад марозаў, ні ад суровых вятроў. Людзі сябе адчувалі ніякавата.

Дзіма, як толькі прачынаўся, глядзеў у акно, і кожны раз бачыў голу, бы бубен, зямлю. Блажэўнастрай. Яму то, як той казаў, зіма нішла, ні ехала. Нядаўна яны з Майай купілі ў крадзіт вельмі прыгожае зімовае паліто. І асабліва перад бацькамі вунь як хацелася хлопцу пафарсіць. А без марозу, без снегу яго не падзеш. Адразу ж, асабліва стары, здагадаюцца, што гэта дзеля форсу.

У заводскім доме, у якім далі пакойчык Дзіму з Майай, было не халодна, утульна. Мая хадзіла на шостым месяцы цяжарнасці. Яна, як і кожная жанчына, ганарылася тым, што носіць дзіце. Як здавалася Маі, і Дзімка быў рады гэтай падзеі.

Мая ўспамінала сама сабе, як яны цэлым цугам таксі ехалі да Палаца шлюбаў рэгістрацыя. Гэта было позняй восенню і машыны былі ўп-

прыгожаны апошнімі яркімі кветкамі. Асабліва гарэлі вярціні. І гэтак жа рознакалярова над кожнай машынай луналі шары. І было прыгожа—цібы машыны ляцелі над дарогай на тых шарах...

Потым з Палаца шлюбаву наехалі да Вечнага агню ля абеліска, помніка тым, хто аддаў сваё жыццё дзеля перамогі. Дзімка, калі стаялі каля Вечнага агню, нахіліў галаву да Маі і горача зашаптаў ёй:

— Хай і паша пачуццё гарыць вечным агнём і ніколі не гасне...

Мая нарадзіла дачку на пачатку восені. Яшчэ было цёпла. Калі сонца ззяла на небе, Дзімка выносіў Валечку ў двор. Людзі глядзелі на маладога бацьку і казалі:

— От нашэнціла Маі. Не быў бы ты прафесараў сын. Не саромеецца, вунь як носіцца з дачкою...

Дзіця непрыкметна расло. Ужо нават ставілі ў стойку. Толькі б радавацца на яго... Ды нейкая трывога кранула сэрца Маі. Кранула і не павідала болей. Адносіны Дзімкі да яе рэзка змяніліся. Ён больш цяпер маўчаў. Ніколі не быў здатны на мастацкую самадзейнасць, а то запісаўся ў хор. І перад раённым аглядам самадзейнасці, які меўся хутка адбыцца, Дзімка пачаў з'яўляцца дома вельмі позна.

— Хіба ў вас там пачамі сьняваць?—пыталася ў Дзімкі Мая.

Дзімка маўчаў.

То бывала, як інлі яны на гарадской вуліцы, асабліва на цэнтральнай. Дзімка як прышпілены быў да Маі: ні заскокваў ці на крок наперад за яе. Ні на крок не адставаў. А цяпер, як даводзіцца ім куды ісці, дык Дзімка бяжыць наперадзе крокаў за няць. Або цягнуцца назад, як асуджаны. Мая і гэта заўважала. Але яна ўсё перажывала ў сабе: каханне—не вечнае.

Аднаго разу Дзімка з рэзэтыцыі не з'явіўся дадому пачываць. Мая думала: мо, якое нямасце з чалавекам. А ён найшоў пачываць да старых. Яна ж не ведала гэтага, пачала дапытвацца, дзе прападаў. Хоць бы чым апраўдвацца пачаў, дык лягчэй было б.

— Гэта не твой клопат, дзе я быў. Дзе быў—там ужо няма.

Мая адвела Валечку ў дзіцячыя яслі. Дзяўчынка была спакойная, адразу прыклялася там.

— Дзе ты ўсё-такі прападаеш?—дапытвалася вечарамі Мая.

— Там ты не можаш прападаць. Мой клопат, дзе!—адказваў Дзімка пачынаючы, як адчэпнага.

Усё ў заводскім доме дзівіліся і не маглі даўмецца, што сталася з маладою сям'ёй. Пакрысе, пакрысе Мая пачала адыходзіць, аддавацца ад заводскага жыцця. То яна была першаю ў калектыве, не цуралася розных мерапрыемстваў, а то «замкнулася» ў сваёй кватэры, як адгародзілася сценамі яе ад навакольнага свету. Член заводскага камітэта камсамола, яна перастала нават хадзіць на яго пасяджэнні.

І вось вясна—Дзімка знік з горада. Цярэнь Іванавіч спрабаваў даведацца, што з сынам. Запытаўся ў Адэлаіды Пракопаўны: можа, яна што ведае пра сына. Тая нейк загадкава выслухала прафесара. Па твары відно было, што яна нешта ведае. Жанчына памоўчвала. Нарэшце, калі Адэлаіда ўбачыла, што маўчаць далей пельга, пачала піліць словам:

— Я нікому б не сказала, што ты, Цярэнь, эгаіст... Сам вунь вывучыўся! Далез да самай вяршыні славы, а сына... у зборшчыні паслаў.

— Хіба я яго паслаў? Ён сам пайшоў.

— Удваіх вы з Майкай паслалі.

— Што ты плячэш, Адэлаіда?

— Тое, што чуеш, Цярэнь. Ды няма дурных цяпер... Не той час!

— Ты кажы, дзе ён?

— Паехаў у Ленінград. Паступаць куды вучыцца.

— Як?—усё яшчэ не разумеў Цярэнь, што кажа жонка. — Ён пакінуў Маю з дзіцём?

— І правільна зрабіў. Такі хамут па шыю...

— Прэч з кабінета!—аж тупнуў нагой на Адэлаіду прафесар. — Распусніца ты! Ды дзе ён лепшую за Маю пойдзе?!

— Пакуль што і шукаць яе не будзе.

Цярэнь Іванавіч некалькі дзён запар хадзіў да завода. Спадзяваўся сустрэць Маю. Даведаўся, што жанчына захварала і ляжыць дома. Хоць і не вельмі прыстойна было, пайшоў на кватэру.

— Дзе ён?—запытаўся прафесар.

— Быццам вы не ведаеце! Паехаў у Ленінград. Разышліся мы з ім.

— Разышліся!—голас прафесара дрыжэў.

— Сілай любай не будзеш. Сам прасіў Дзіма развод...

У тым, як Мая вымавіла імя свайго былога мужа, адчувалася, што ён наранейшаму дарагі ёй.

— А як жа дзіця?

— У кругласутачны аддала.

— І суд быў? Развёў вас? Як жа ты будзеш жыць, донечка?—дапытваўся прафесар.

— Нічога, як-небудзь, я нават аліменты з яго не хачу браць.

— Дарма!

— Ён усё наракаў, што вы яго крывудзіце: ні капейкі яму не даеце. Калі паступіць, дык не ведае, як будзе вучыцца. Мо, цётка яго прахарчце...

— Гэта ўсё Адэлаіда! Гэта ўсё Адэлаіда!—запераваўся Цярэнь.— Адно ты, дочухна, на падай духам.

— Тата, я не такая... Як-небудзь... Нічога... Выгадую дачку.

— Я табе памагу. Адно не саромойся, дзіцятка, звяртацца да мяне.

— Не трэба, тата, — другі раз назвала Мая гэтым дарагім словам былога свайго свёкра. — У самой рукі ёсць...

З Майнай кватэры Цярэнь Іванавіч выйшаў расхвалываючы, як ніколі. Ён абураўся наводзінамі сына, жонкі, вінаваціў і слабе ў тым, што адбылося. Цяжка згубіць сына, яшчэ цяжэй—чалавека.

Увосень на адрас Мікуціных прыйшоў ліст. Ён быў адрасаваны не прафесару Цярэню Іванавічу Мікуцінаму, а яго жонцы Адэлаідзе Пракопаўне. У ім паведамлялася: «Мама! Буду спадзявацца, што вы мяне не асудзіце: я тут жанюся на дачцы прафесара Саракалета. Яна такая прыгожая, як і Мая. Ты перагавары з татам: няхай ён не гневаецца, падкіне трохі грошай. Ды прыезджайце да нас на вяселле. Калі яно будзе, я паведамлю асобна.

Бывайце! Цалую. Ваш сын Дзімка». Адэлаіда Пракопаўна доўга думала, ці паказваць гэты ліст Цярэню Іванавічу. Прыкінула, што асабістых грошай, каб паслаць сыну, яна не мае. Усё роўна ж трэба звяртацца да Цярэня.

А прафесар Мікуціні, выслухаўшы жончыну просьбу, махнуў рукою і сказаў:

— У мяне няма сына. Быў у мяне сын, ды не стала. А ты свайму насылай, як хочаш.

— Дык што я пашлю? У мяне грошай няма.

— Зарабі!

ІХ АПОШНЯЯ ВОЛЯ

«Жывіце дружна» — гэтыя словы часта сустракаюцца ў апошніх пісьмах М. Сурганова, якія паэт пісаў сваім родным незадоўга да таго, як загінуў у 1945 годзе пад Берлінам.

«У апошні час пішу вам... Калі я быў да каго несправядлівы, даруйце мне. Дарагія, берэжыце сябе, не крывядзіце адін другога...» — пісаў перад смерцю з фашысцкай турмы гомельскі падпольшчык Ц. Барадзін.

Вось наша воля апошняя, наш заветны наказ: мёр—гэта самае большае, чаго б мы хацелі ад вас.

Мы лад ваш зямны спакойны сніць будзем у вечным сне. Былі сусветныя войны, сусветнага міру—не.

Варожасць—самае горнае у свеце людскім пачуццё. Дружыце!—І будзе прыгожае, харошае ваша жыццё.

Вы паўшымі даражыце. Ды перна ўвага — жывым. Адзін аднаго беражыце, дружыце адзін з адным.

Вы нам не шкадуіце сумотных, журботных пачуццяў сваіх. Ды лепшая памяць аб мёртвых — ваша любоў да жывых.

З'ЯЎЛЕННЕ

Я. А.

З'яўленне зор і сонца ў вышні. З'яўленне сокаў з глыбіні карэння. З'яўленне траў у вяснавыя дні... І вось маё, і вось тваё з'яўленне.

Як быццам бы дамовіліся ўсе—глыбіні цёмныя і залатыя высі,—як быццам бы казалі ўсе: «З'явіся!»—І ты з'явілася ва ўсёй красе.

Як быццам нечакана ўсё было, як быццам выпадкова.

А на справе увасабленне гэтае найве чакалася, як раніца святло.

А каб ты нам з'явілася як след, падмогаю было благаслаўленне: благаслаўляў тваё з'яўленне свет, сусвет благаслаўляў тваё з'яўленне.

ТОЙ ГОД

Той год незвычайны я не забыў, той год незвычайны.

Той год ураджайны вельмі быў, вельмі ўраджайны. Шмат снегу было,

і ліўняў няма.

Зімою было—гуло і мяло, а летам—расло і буяла.

Яблык спелі, спеў белы наліў, святлейшы за поўдня.

Той белы наліў я з табою дзяліў.

Анатоль ВЯРЦІНСКІ

І плавала поўня...

Той год не забыць мне, той крыгаход, вясёлы, вясені.

Той год не забыць мне, той карагод, святочны, вясельны.

У тым карагодзе кружыліся ўсе, як дружныя дзеці,—

і зоры, і росы, і сонца ў расе, і вецер, і квецень...

Ці, можа, той год прысніўся ў сне мне на дасвецці?

ВЯСНОВЫ ЗАКОН

Закон адвечны і мудры: калі сустрэнуць вясну, жанчыны скінуць футры, дрэвы накінуць ліству.

Будуць, па тым законе, жанчыны нас хваляваць, а дрэвы супакойваць, думкі навяваць...

З «ПАЭМЫ МОРА»

Шумела мора за акном... Яно было спакойным зранку, ды зашумела перад сном—як быццам пела калыханку... «Сні, чалавеча, сні, засні, Ты сніш заўсёды ноччу цёмнай, пасля штодзённай мітусні, пасля сваёй турботы дзённай. А мне—шумець,

і я шумлю, насуперак усякім зморам. Мне—кідаць хвалі на зямлю, мне—кідаць выклік ціхім зорам. Сні, чалавеча, сні, засні. Ты тут часовы, чалавеча. Аднойчы ты заснеш зусім. А мне—шумець,

шумець мне вечна. Шумець і ноччу мне, і днём, шумець зімою мне і летам...» Шумела мора за акном. Спаў моцна чалавек, і гэты чалавек — быў я...

Нехта спявае, як вешчы баян. Спеў той разліўся ў паветры: «...І ўсё гэта ў мора, і ўсё ў акіяні, і ўсё ў акіяні сусветны». Зыходзім, хто чым, мы: рыба—ікрой, хмара—вадой дажджавою, мы з табой—потам, слязамі,

крывёй, іншай праявай жывою. Зыходзім, сцякаем, як сокі палян, і ўсё ў той абсяг заветны—і ўсё ў акіяні, і ўсё ў акіяні, і ўсё ў акіяні сусветны.

На беразе помнік былым баям, ветрам не раз апеты. Лілася тут кроў... І ўсё ў акіяні, і ўсё ў акіяні сусветны.

Ты плачаш, дзяўчынка? Праходзіць, як зман, паўднёвыя стрэчы і леты. Цякуць твае слёзы... І ўсё ў акіяні, і ўсё ў акіяні сусветны. Жыццё пачалося з яго глыбінь. І ў памяць аб тым мінулым ён патрабуе ахвяр і любві сваім уладарным гулам.

З сваімі штормамі і шылямі, з сваімі прылівамі і адлівамі мора вучыла нас быць настэрнымі, мора вучыла нас быць шчаслівымі.

З сваімі адценнямі і светаценнямі, з тайнай чароўнай у ціхім пошуме мора вучыла нас быць летуценнымі, мора вучыла нас быць прыгожымі.

З сваімі ўсходамі і заходамі, з зорамі, што адбіваліся ўвечары, мора вучыла яшчэ нас быць гордымі, мора вучыла яшчэ нас быць вечнымі.

Мора, абдымкі твае шырокія на развітанне прымаю адчайна я. Мора, удзячны табе за ўрокі я, за прыклады светлыя і навучальныя.

На вуліцах Брэста зазеленелі каштаны, аksamітавым уборам задалілі сьмеры і паркі. З-пад мармуровых пліт мемарыяла, праз чорнае покрыва абпаленай агнём і з'ездзенай кулямі цагляны ледзь-ледзь прабілася і ўпарта пацягнулася да сонца першая ласкавая траўка.

У горад над Бугам, у легендарную крэпасць-герой прыйшла вясна, трыццятая вясна нашай векапомнай Перамогі. Над журботнымі развалінамі цытадэлі, над велічымі помнікамі мемарыяла—засяроджанал цішыня. Сёння, 25 красавіка, у яе спакой мёрна ўліліся гукі рэкіема — сюды, да сваяцэнных камяней, прыйшлі беларускія кампазітары і музыканты, спевані і музыкантаўцы, госці з Масквы, Ленінграда, саюзных рэспублік—удзельнікі ўрачыстага пленума Саюза кампазітараў БССР, прысвечанага 30-годдзю Вялікай Перамогі, месцам правядзення якога нездарма абрана авсяная неўміручай славай брэсцкая зямля.

Напярэдадні ад'езду ўдзельнікаў пленума ў Брэст наш нарэспандэнт сустрэўся са старшынёй праўлення Саюза кампазітараў БССР, народным артыстам СССР Р. Р. Шырман. Іх гутарка аб тэме народнага подзвігу ў нашай нацыянальнай музыцы, аб прадаўжэнні добрых традыцый новымі пакаленнямі, беларускіх кампазітараў.

— У кожнага часу свае песні, свае, толькі яму характэрныя мелодыі. Напевы суровых гадоў Вялікай Айчыннай разам з народам ішлі на бой, клікалі на змаганне з ворагамі павы і новыя атрады байцоў, напаўнялі іх сэрцы верай у перамогу. Разам з Беларускай ансамблем песні і танца мне давялося не аднойчы выступаць на перадавой, у хвіліны кароткага перапынку паміж баямі. Памятаю, якой радасцю свідзіліся вочы франтавікоў, калі яны чулі мелодыі роднага краю, якой незвычайнай заклікальнай сілай валодала тады добрая песня і трайнае патэтычнае слова.

У першыя ж месяцы вайны беларускія кампазітары былі напісаны шэраг цікавых твораў, якія выражалі гнёўную нянавіць да захопнікаў, славілі нашу армію, усялялі веру ў будучую перамогу над ворагамі. Ужо ў канцы сорака першага была створана і імгненна набыла вядомасць песня Р. Пукета на словы Я. Купалы «Беларускія партызанам». Яркая патрыятычная яе накіраванасць, заклік да помсты, да ўсенароднага змагання з фашызмам як найлепей адпаві-

Дома афіцэраў і мела незвычайны поспех у слухачоў. Адметна, што цяпер, напярэдадні свята Перамогі, яна зноў з трыумфам ідзе на сцэне Вялікага акадэмічнага тэатра оперы і балета.

Тэма вайны і подзвігу знайшла яскравае ўвасабленне ў оперы М.Аладава «Андрэя Касцяна», у першай дзіцячай нацыянальнай оперы «Марышка» Р. Пукета, у многіх творах сімфанічнага, харавога, вакальнага жанраў Некаторыя з іх будуць

ху пазней у беларускую музыку ўлівацца новае таленавітае папаўненне — І. Лучанок, Д. Смольскі, С. Картэс, К. Цесакоў і іншыя кампазітары. Выкарыстоўваючы багаты вопыт сваіх старэйшых таварышаў на творчасці, яны разам з тым шукаюць свае, аднаўдаючы часу формы раскрыцця вельмі адказнай і ўдзячнай патрыятычнай тэмы, тораць свой шлях у музычным мастацтве.

— Рыгор Раманавіч, якія

ЛІРЫ ПОКЛІЧНЫ ГОЛАС

далі настрою людзей, знаходзілі непасрэдна водгук у іх сэрцах і ў гэтым была адна з галоўных прычын вялікага поспеху песні.

Плэна працавалі ў гэты час А. Багатыроў, які напісаў нудоўную кантату на той жа тэкст Я. Купалы, М. Аладаў, Я. Цікоці, П. Падкавыраў і многія іншыя беларускія кампазітары. У суровыя дні вайны нарадзілася адна з лепшых найбольш нацыянальных опер «Алеся» Я. Цікоцічага. Прысвечаная гераічнай барацьбе беларускіх партызан, яна ў высокамастацкіх вобразах раскрывала тэму ўсенароднага подзвігу, славіла мужнасць і адвагу лепшых сыноў і дочак Айчыны. Адрозна ж пасля вызвалення Мінска опера была пастаўлена на сцэне цяперашняга

выкананы ў канцэртах у дні работы нашага пленума.

Пасля перамогі кампазітары вярнуліся з франтавых дарог да мірнай працы. Але гераіка-патрыятычная тэма на-ранейшаму заставалася для іх адной з галоўных. Нядаўні франтавік Ул. Алоўнікаў у першыя пасляваенныя гады піша шэраг песень, прысвечаных ратнаму подзвігу савецкіх людзей. Хутка набываюць вядомасць яго «Песня пра Брэсцкую крэпасць», песні пра К. Заслонава, М. Гастэлу, Л. Даватара, а слаўталі «Лясная песня» і сёння застаецца адной з найбольш папулярных і любімых у народзе масавых песень. На-свойму, адметна і цікава раскрываюць тэму гераізму зусім маладыя ў той час Г. Вагнер, Ю. Семіянка, Я. Глебаў. Яшчэ кр-

творы, прысвечаныя подзвігу, з'явіліся ў часе падрыхтоўкі да 30-годдзя вызвалення рэспублікі ад фашысцкіх захопнікаў і цяперашняга слаўнага юбілею Перамогі?

— Іх шмат, мне цяжка ўсе нават пералічыць. Скажу толькі аб некаторых, ніхай на мяне не крыўдуюць тыя, чыё імя тут не будзе названа. Цікавую, на мой погляд, вакальна-сімфанічную паэму «Героям Брэсцкай крэпасці» на вершы Р. Барадуліна напісаў Г. Вагнер. Гэта хвалюючы расказ пра бяспрыкладны гераізм бессмяротнага гарнізона, які ў чэрвені сорака першага стаў, па сутнасці, першым прадвеснікам пераможнага мая 45-га, сімвалам нязломнай волі абаронцаў нашай Радзімы.

Мужнасці і велічы духу савецкага чалавека, святой

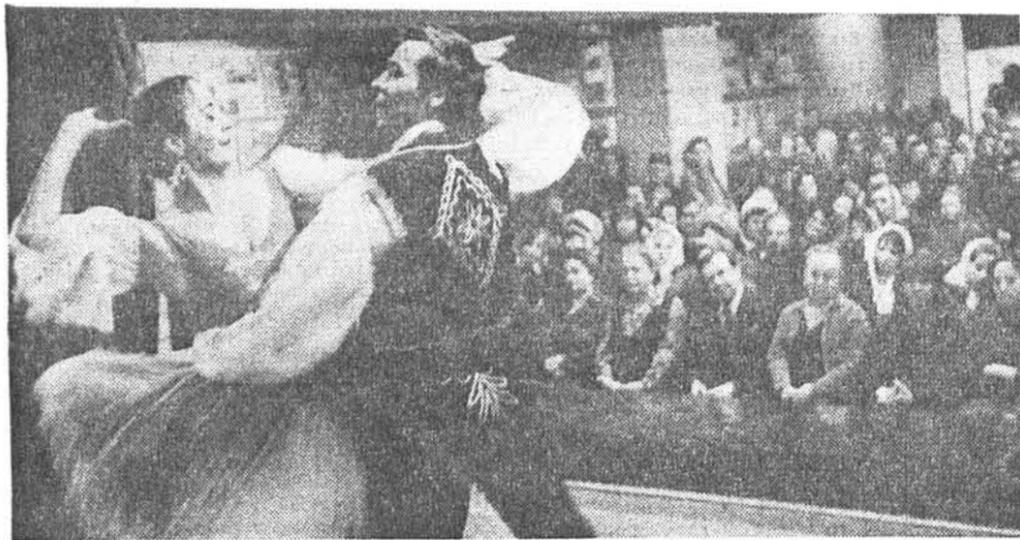

паміці, што вечным агнём палыхае ў сэрцы кожнага сумленнага чалавека, прысвяціў С. Картэс сваю вакальна-сімфанічную паэму «Попел» на словы Э. Межэлайціса. Аб баявым подзвігу нашай сталіцы — Мінска, аб яго верных сыноў і дочках, якія ў суровых умовах падполля самаадама змагаліся з ворагам, паведае слухачам новы твор Ю. Семіянікі «Балада пра горад-герой» на словы А. Бачылы.

Вечнай паміці герояў, што не дайжылі да сонечнага дня Перамогі, прысвячае сваю вакальна-сімфанічную паэму Г. Сурус. У дні святкавання юбілею на Беларускім радыё ўпершыню прагучыць патрыятычная араторыя К. Цесакова «Хатынь» на вершы Хв. Якічы.

— Не маглі б вы сказаць некалькі слоў аб праграме ўрачыстага пленума, аб калектывах, якія прымуць у ім удзел, і аб тых творах, што прагучаць у яго канцэртах упершыню?

— Пленум працягнецца чатыры дні, праграма яго разнастайная і насычаная. Намечан шэраг сустрэч кампазітараў і выканаўцаў з рабочымі брэсцкіх прадпрыемстваў, студэнтамі, хлебаробамі калгасаў і саўгасаў вобласці, награнічнікамі. У канцэртах, якія акрамя канцэртных залаў, пройдуць таксама і непасрэдна ў працоўных калектывах, прагучаць многія патрыятычныя творы, якія ўжо заваявалі прызнанне слухачоў. Сярод іх—першая сімфонія А. Багатырова, ва-

Артысты Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета, Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра імя М. Горькага і студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага 19 красавіка, у дзень камуністычнага суботніка выступілі з канцэртам перад рабочымі і служачымі Радзиковіцкага прамысловага камбіната. Сярод іх—народныя артысты БССР Г. Абуховіч, Л. Галушкіна, Л. Бражнік, заслужаныя артысты рэспублікі

Т. Мішарова і Ю. Сідараў, артысты Г. Лебедзева, Т. Латуга, В. Краўчанка, А. Жукоўскі, В. Стральчыня, музыкантаўца Э. Язерская, студэнты кансерваторыі В. Купчанка і У. Грашчанка.

На здымку—выступаюць артысты Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета Т. Латуга і А. Жукоўскі.

Фота Ул. КРУКА.

Я гаворю за всех, кто здесь погнб.
В моих строках глухие их шаги,
Их вечное и жарное дыханье,
Я говорю за всех, кто здесь живет,
Кто проходил огонь, и смерть, и лед,
Я говорю как плоть твоя, народ,
По праву разделенного страданья...

ГЭТЫЯ велічынны і простыя словы Вольга Бергольц напісала ў 1946 годзе. А праз восем гадоў гэты верш стаў уступам да трагедыі «Вернасць». Узнісла і паэтычна расказаў аўтар аб мужнасці і самаададанасці абаронцаў Севастопалі.

Ціжкая блакадная зіма Ленінграда, руіны некалі нудоўнага прыморскага горада, які 250 дзён гераічна змагаўся супроць воракага навісця, назаўсёды ўвайшлі ў яе творчасць. «Ленінград і Севастопаль — два незвычайныя свечы на маім жыццёвым шляху», — піша паэтэса ў сваёй аўтабіяграфіі.

Менавіта гэтым гарадам былі прысвечаны два драматычныя творы В. Бергольц — «Яны жылі ў Ленінградзе» і «Вернасць». Трагедыя «Вернасць» амаль не мае сцэнічнай гісторыі. Доўгі час яна лічылася «п'есай для чытання». І сапраўды, кампазіцыйна твор перагружаны маналогамі, а ролікі дыялогаў маюць тэндэнцыю пераходзіць у маналог. Ідэі гераізму, барацьбы выяўляюцца ва ўсёй складанасці, безадпосна да таго, ці можна на слых ахапіць усё — багацце, змены, перасмясчэнне думкі. У п'есе вельмі многа аўтарскіх адступленняў. Наогул лірычнае і драматычнае апісанне падзей больш глыбокае, чым само дзеянне.

Ведаючы ўсе творчыя

складанасці такой работы, брэсцкі калектыў выбраў для настаноўкі менавіта «Вернасць», прысвядзіўшы спектакль 30-годдзю Перамогі.

Чым прывабіла п'еса калектыў тэатра? Ражысёр С. Еўдзішэнка так адказаў на гэтае пытанне: «Тэма вайны ўсебакова асветлена ў савецкай драматургіі. Але твор В. Бергольц — а'ява арыгінальная, непадобная на ўсё іншае. Мяне, як настаноўшчыка, па-сапраўдыму ўзрушыла высокае рамантычнае гучанне трагедыі, у якой «вернасць» разглядаецца як філасофская катэгорыя, як адна з галоўных акалічнасцей, што абумовіла перамогу нашага народа. Акрамя таго, мне здавалася, што работа над наэтычным матэрыялам прыняе вялікую карысць калектыву тэатра».

Калі знаёмішся з п'есай, адразу ж узнікае асацыятыўнае адчуванне надабенства прычынаў яе пабудовы да наэтыкі антычнага тэатра. Аб гэтым гавораць і месца падзей — руіны горада, і важкі вобраз базілікі над вежай гарадской сцяны, і ў нечым абагулены партрэт народа. Анастасіўшчык С. Еўдзішэнка і мастак А. Марозаў прынялі ўмовы, прапанаваныя аўтарам, і развілі іх у спектаклі. У цэнтры сцэнічнай прасторы — палотнішча, якое па ходу дзеяння ўспрымаецца нам то як ветразь, то як мора, то як снаг. Часам яго выконвае функцыя кінаэкрана.

У спектаклі шырока выкарыстоўваюцца кінакадры. Гэты прыём дазволіў настаноўшчыку своеасабліва падаць тэкст ад аўтара. Там, дзе кінакадры выконваюць сэнсую функцыю, яны ўспрымаюцца вельмі арганічна. Напрыклад, пралог спектакля. На экране ўзнікаюць сцэ-

ВЕЛІЧ ДУХУ НАРОДНАГА

На VIII Усесаюзным кінафестывалі ў Кішынёве працягваецца конкурсны паказ фільмаў. Асабліва цікавае ўдзельнікі фестывалю і жыхары маладзёўскай сталіцы пралюльваюць да стужак, прысвечаных 30-годдзю вялікай Перамогі. З поспехам прайшлі мастацкія нарэцкія азербайджанскіх кінамастаграфістаў «У Баку дзямучы вятры» і студыі «Мас-фільм» «Фронт без флангаў». У ролі радністкі Наташы ў гэтым фільме з'явілася маладая беларуская кінаантрыса Святлана Сухавей.

абьякавым, — гаворыць загадчыца аддзела прапаганды і агітацыі Анцёрскага райкома партыі горада Кішынёва Т. П. Капліна. — Як глядзяч і як работнікі робітнікі лічу, што беларускія кінамастаграфісты стварылі цікавы і вельмі патрэбны твор, выхаваючы значныя кадры кінамастаграфістаў. Аб кіляровым дакументальным фільме «Апаленая паміць», жыццё якому далі палотны Міхаіла Савіцкага і роддун Васіля Быкава, гаворыць народны мастак СССР Ілья Багдасна: — Нядаўна я сустрэўся з Міхаілам Андрэвічам у Маскве і ад яго даведаўся, што беларускія кінамастаграфісты зрабілі фільм аб яго работах. Фільм

гэты яму спадабаўся. Мне вельмі хацелася ўбачыць стужку, і я рад, што яна прадстаўлена на конкурсе. Лічу, што аўтарам карціны удалося пранікнуць у глыбіню філасофскай думкі мастака, адчуць настрой яго герояў і перадаць гэта на экране. Я поўнацю далучаюся да высокай ацэнкі фільма, выказанай вельмі патрабавальным, снулым на пахвалы Міхаілам Савіцікам. Я глядзеў карціну не пераводзячы духу. Атрымаўся самастойны, створаны па сваіх законах твор мастацтва. Пасля яго прагляду хочацца ішчэ раз пастаць ля «Партызанскай мадонны», «Клятвы», «Поля» і іншых палотнаў Савіцкага, больш уважліва ўгледзецца ў твар яго герояў. Ад усёй душы віншую стваральнікаў «Апаленай паміці» з творчай удачай. Я. ПАЛУШКІНА, спец. нар. БЕЛТА.

кальна-сімфанічная паэма Г. Вагнера «Вечна жывыя», прысвечаны памяці М. Гастэлы канцэрт для скрыпкі з аркестрам П. Наджавырава, араторыя Д. Смольскага «Мая Радзіма», папулярныя песні Ул. Алоўнікава, І. Лучанка, Ю. Семінікі, Я. Глебава, Э. Ханка і іншых.

Для ўдзелу ў канцэртах выязджаюць сімфанічны аркестр БССР, народны аркестр БССР імя І. Яфімовіча, Дзяржаўная харавая капэля БССР, хор і вэтрачны аркестр Беларускага тэлебачання і радыё, вядомыя салісты, заслужаныя артысты БССР В. Кучыскі, Т. Раеўская, Ю. Смірноў, А. Саўчанка, лаўрэат міжнароднага конкурсу вакалістаў А. Рудкоўскі і іншыя.

Упершыню будзе выканана нямецкая цыкавая твораў. Мне хацелася б назваць тут ватацальны цыкл Л. Абецівіча «Ваенныя баллады» па словы С. Яўсеевай, тры баллады Э. Тырманд на вершы Э. Агніцвет, эскіз Ул. Алоўнікава «Куранты Брэсцкай крэпасці» і некаторыя іншыя.

Хацелася б, каб сустрэчы на герайнай брэсцкай зямлі з патрабавальнымі і вельмі прыхільнымі слухачамі былі плённымі і карыснымі, каб яны паслужылі стварэнню новых выдатных твораў аб нашым сучасніку, аб яго ратным і працоўным подзвігу.

Гутарку правёў Я. ХВАЙНІЦКІ.

ПОСЛЕ боя сердце просит музыки вдвойне» — пад такой назвай праішоў у Доме работнікаў мастацтва канцэрт, на якім прысутныя сустрэліся з песняй — байвой сярэбрыкай савецкага чалавека ў гады суровых выпрабаванняў. Трына сказала ў сваёй гутарцы музыкантаўца А. Ракава: «Песня ў час вайны стала ў строй». І сапраўды, савецкая песня ваявала разам з салдатам. З чым можна параўнаць напружанне і скандэнтраванасць думак і пачуццяў, уласцівых чалавеку, у жорсткім баі? Як маланка, пранізвае адно: вытрымаць, перамагчы! І вось адышло на нейкі час удалыць цекла бойкі. Зноў ціха, жыццё перамагло смерць! І душа байца ахонлена нявыказанымі пачуццямі: і радасцю ўспрыняцця навакольнага свету, і смуткам па загінуўшых таварышах, і думкамі пра далёкую родную старонку і пра тых, хто бліжэй і дарагі сэрцу салдата. Што лепш за песню дасць выйсце гэтай бясконачнай пачуццямі?

Хіба не песня ўзяла ў адзіным парыве ўсіх прысутных на Беларускай вясняне ў Маскве войнаў, калі ў суровы час прагучала александрэўская «Свяшчэнная вайна»!

А. Ракава падрабязна расказала аб гісторыі стварэння многіх песень ваенных гадоў. Так, добрая песня заўсёды знойдзе шлях да сэрца. Колькі вуснаў замоўкла, колькі галасоў перастала гучаць, спыненыя вогненным мечам вайны, але песня падхоплівае новыя вусны і пелі яе праз усе выпрабаванні і перашкоды. А такія песні, як «У зямліцы» К. Лістова, «Вечар на рэйдзе» В. Салаўева-Сядога, «Кацюша» і «У лесе прыфрантавым»

ВОДГУЛЛЕ НЕЗАБЫЎНАГА

М. Блантара, «Ой, туманы мае, растуманы» Ул. Захарова і многія іншыя можна назваць песнямі-героямі.

Шла на вечары размова і пра песні беларускіх кампазітараў, напісаных на ваенную тэматыку. Стваралі ў пасляваенны перыяд, лепшыя песні Ул. Алоўнікава, Ю. Семінікі, І. Лучанка, Д. Смольскага вельмі вобразна перадаюць атмасферу ваенных часоў, малююць яркія карціны змагання савецкага чалавека за справядлівасць і праўду, за права жыць незалежна і свабодна. І побач з манументамі і абеліскамі ў гонар подзвігу савецкага чалавека будзе дзюнаць лепшыя песні савецкіх кампазітараў.

Тыя з іх, што прагучалі ў канцэрте, выклікалі шмат думак, навеялі слухачам і смутак, і роздум, і радасць, і ўсмешку. Вось песня А. Фельдмана «Франтавікі, надзеце ордэны». У асабліва ўрачыстыя дні мы ратам даведваемся, што ў людзей, з якімі мы кожны дзень сустракаемся, герайныя, цікавыя біяграфіі. І зусім на-ішаму ўспрымаецца ўжо такі чалавек. Глыбокі роздум навіяе песня Э. Калманюскага «Я вярнуся да цябе, Расія». Ці сустрэўся з Радзімай невядомы аўтар гэтай песні — вязень Заксенхаўзена? Як ён марыў пра сустрэчу з блантнавым родным краем!

Прагучалі і песня-ветэран, адна з самых блізкіх сэрцу салдата — «Цёмная нота» М. Багаслоўскага, і «Свяшчэнная вайна» А. Аляксандрава, і песня А. Новікава «Эх, дарогі», і лістоўская «У зямліцы», і блантараўская «Кацюша», і мелодыі песень В. Салаўева-Сядога.

Трыццаць гадоў праішло,

Адзінаццаць гадоў назад у Мінску была створана рэспубліканская школа-інтэрнат па музыцы і вышэйшаму мастацтву. Цяпер тут вучацца 412 дзяцей.
На здымку — педагог па класу арфы Лілія Аляксандраўна ЗАЯЦ праводзіць заняткі з вучанцай 9 класа Оляй КУРАНЕВІЧ.
Фота М. АМЕЛЬЧАННІ.

ны бою за Севастопаль. Вуйныя планы герояў, іх узрушаныя твары, велічыя постаці адразу ж уводзіць нас у напружаную атмасферу сцэнічнага дзеяння, драматызм якога яшчэ больш падкрэслівае ўдала ўведзены ваваліз. Або сцэна з другога акта — Андрэй Марозаў у выглядзе жабрака на гарадской плошчы. Навокал ворагі, таму Андрэй павінен маў-

ноўцы ў асноўным праз вобразы Ганны і Андрэя. Трагічны вобраз Ганны ў выкананні артысткі Н. Ганчарэнікі, якая праз пакуты і ваганні ўзнімаецца да высокага разумення сапраўднага герайзму, становіцца цэнтральным у пастаноўцы брастаўчан. Гэтая акалічнасць узмацняецца яшчэ і тым, што Ганна вымаўляе значную частку тэксту «ад аўтара». І

И многодушной, и многоязыкой. Но мне же суждено — самой собой Остаться в разных обликах и душах...

Таму герайні спектакля павінны ўспрымацца ў непарыўнай сувязі аднаго жанама вобраза. Але стылістыка мастацкага вырашэння кожнага з іх павінна быць адметнай, не падобнай. Алена не проста звычай-

асноўную тэму вайнага каханця, якое праз памылкі і ваганні прыводзіць герайню да разумнага адмаўлення ад асабістых жаданняў дзеля агульнага шчасця народа, артыстка раскрывае дакладна.

І побач з імі Маці — сімвал болі і пакут, розуму і сумлення, вышэйшай правы гуманізму. У постаці Маці, ролю якой выконвае Г. Качаткова, ёсць суровая велічыя, нават манументальнасць. Але хацелася б, каб побач з гэтымі якасцямі больш выразна прагучала і простая чалавечнасць, цёплыя. Хай не будзе дробнага бытавізму, але жар сэрца мы хочам адчуць! Пездарма ж герайня гаворыць: «Я — маты. Я как земля. Она — тиха». Дык жа і цішыня бывае ўзрушальнай!

себды вытрымлівае неабходны рытм. Часам узнісся паэтычная нота нібы абрываецца, дзейна становіцца занадта бытавым, што парушае агульную пластычную структуру спектакля. Асабліва гэта праілюстрацыя ў рознай акцёрскай манеры вымаўлення вершаванага тэксту. Так, побач з эмацыянальнай узрушанасцю Ганны канкрэтнасць Андрэя ў выкананні артыста А. Логінава выглядае больш бытавой. Роль Андрэя, бадай, найбольш складаная ў п'есе. Ён амаль не дзейнічае. Сутнасць яго характару выяўляецца больш за ўсё праз адносіны з Ганнай. Аб герайзме ж Андрэя, яго барацьбе мы даведваемся са слоў іншых дзейных асоб. Тым не менш, А. Логінаў апраўдвае сцэнічныя паводзіны героя. Яго Андрэй Марозаў пераконвае сілай характару, мужнасцю, прастатой. Але гэтая прастата часам не статусецца да агульнай умоўнай трактоўкі асатыных вобразаў. Даставеры сам па сабе, сцэнічны вобраз Андрэя нібыта ўзяты з другога спектакля.

ТАМАРА АБ МУЖНАСЦІ

П'еса В. Бергольц «Вернасць» у Брэсцкім абласным драматычным тэатры імя Лёнінскага камсамола Беларусі

чаць. На экране мы бачым твар героя. У яго вачах невыказныя горыч, боль. Гучаць словы, якія нібы выцягваюць складаную тэму яго пачуццяў. Не выклікае парачання і выкарыстанне кінакадраў, калі героі ў думках звяртаюцца да ўспамінаў пра мірнае жыццё. Але ў некаторых месцах гэты прыём выглядае як самамэта. Асабліва, калі экран дубліруе тое, што адбываецца на сцэне. Хроніка ўспрымаецца толькі як ілюстрацыя і пазбаўляецца сэнсу.

У цэлым жа мастацкае і музычнае афармленне, кінахроніка дакладна выяўляюць наэтычнае гучанне ўсяго спектакля.

Тэма вернасці і самаадданасці савецкага народа ў цяжкія часы нямецкай акупацыі вырашаецца ў паста-

тут, на наш погляд, хаваецца асноўны пралік рэжысёрскага прачытання п'есы.

Галоўны герой п'есы «Вернасць» — народ. Андрэй, Ганна, Алена і Сяргей, маці і настаўнік — гэта нібы асобныя праяўлены складаныя і шматзначнага рускага характару. Таму, нам здаецца, героі павінны лабыць у спектаклі большую абагуленасць, іх нельга даваць толькі па-бытавому верагоднымі.

Асабліва гэта тычыцца характараў жанчын.

Алена, Ганна, Ірына Уласаўна... Яны маглі нават не мець асабістых імён. Дзяўчына, жанчына, маці. Юнацтва, сталасць, мудрасць. Зусім не выпадкова ў тэксце «ад аўтара», якія вымаўляе Ганна, ёсць словы:

...И вот я становлюсь многоликой.

ная дзяўчына, якая ўпершыню ў жыцці спазнала вялікае каханне. Яе прызнанне Сяргею — гэта сама мара аб светлым і цудоўным усіх тых, што, не паспеўшы стаць жонкамі, сталі ўдовамі. У выкананні ж артысткі Л. Сісельнік, асабліва ў сцэне з Сяргеем, не хапае трапяткой пяшчоты, юнацкай узрушанасці. Яе словы часам успрымаюцца занадта суха, прыземлена. Таму ўзнікае асаблівы кантраст яе з вельмі эмацыянальным характарам Ганны, бо артыстка Н. Ганчарэніка выяўляе пачуцці гэтай герайні адкрыта, да самазабыцця.

Праўда, у некаторых сцэнах і ў Н. Ганчарэнікі з'яўляецца неапраўданы пафас і тады паэтычныя словы губляюць шчырасць, гучаць некалькі дэкламацыйна. Але

Асабістае гора напаткала ў п'есе трох жанчын. Алена губляе Сяргея, Ганна — Андрэя, Маці — сыноў. Агульнасць трагедыі яшчэ раз падкрэслівае ўнутраны сувязі, адзіства гэтых вобразаў.

Вялікае значэнне ў выяўленні філасофскага сэнсу драмы мае вобраз Хмары. Не выпадкова ў п'есе ён і настаўнік, і захавальнік музея. Сінтэз Навукі і Мастацтва нібы ўвасабляюць сабой сінтэз гістарычнай справядлівасці і культурных традыцый. Па свайму гучанню гэты вобраз, як і вобраз маці, павінен уздымацца да сімвалаў розуму, велічы і прыгажосці. У выкананні артыста С. Юркевіча, наадварот, занадта выяўлены «змянялы» рысы. Звычайнасць, залішня дакладнасць характарыстыкі ў дадзеным вынадку пазбаўляюць характар высокай паэтычнай абагуленасці.

Наогул спектакль не заў-

Тамара ГАРОБЧАНКА, кандыдат мастацтвазнаўства.

21 КРАСАВІКА у нашай рэспубліцы пачаўся традыцыйны Тыдзень вышляўчэння мастацтва. Урачыстым вечарам ён адкрыўся ў Палацы культуры аўтазавада ў Жодзіне.

Дэвізам Тыдня стаў ленинскі тэзіс «Мастацтва належыць народу».

Тыдзень праходзіць напярэдадні 30-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, праграма яго шырокая і разнастайная; стацыянар-

та Народных Камісараў аб значэнні помнікаў, узведзеных «у гонар цароў і іх слуг» і распрацоўцы праектаў новых помнікаў, «адлюстравальных ідэі і пачуцці рэвалюцыйнай працоўнай Расіі».

Пазней, у артыкуле «Ленін і мастацтва» (1924 г.) А. В. Луначарскі ўспамінаў: «Яшчэ ў 18-м годзе Уладзімір Ільіч паклікаў мяне і заявіў, што трэба рухаць уперад мастацтва, як агітацыйны сродак, пры гэтым

памагаць партыі будаваць новае грамадства».

Адзіццаўленне гэтых планаў Уладзімір Ільіч лічыў справай першачарговай важнасці. У ліпені 1918 года ён канчаткова зацвердзіў спіс 50 помнікаў «вялікім людзям у галіне рэвалюцыйнай і грамадскай дзейнасці, у галіне філасофіі, навукі і мастацтва».

У спісе былі імёны Маркса, Энгельса, Марата, Пестэля, Халтурына, Жалыбаза, Разіна, Чарнышэўскага, Пушкіна, Гарыбальдзі, Радзішчава, Герцена...

За вельмі кароткі час у цяжкіх умовах былі створаны дзесяткі твораў манументальнага мастацтва — беспрэцэдэнтна ў гісторыі скульптуры з'ява.

Так пачыналася гісторыя савецкага мастацтва. Так пачыналася гісторыя і беларускага прафесійнага мастацтва. План манументальнай прапаганды з першых дзён актывізаваў мастацкі працэс, надаў усім відам творчасці агітацыйна-прапагандысцкі характар, дапамог многім мастакам знайсці сваё месца ў жыцці.

Мастацтва выйшла на вуліцы і плошчы — «вуліцы — нашы палітры», стаўшы здабыткам шырокіх працоўных мас.

І цяпер, гаворачы аб ленинскім плане, мы зноў вяртаемся да жывых вытокаў нашага юнага мастацтва, да той узвышанай ідэі, якая прадугледжвала арганізацыю народных свят пры адкрыцці кожнага новага помніка, да таго гераічнага пафасу, якім поўнілася рэвалюцыйнае жыццё.

Ідэя ленинскага плана манументальнай прапаганды сёння праймае ў нашым жыцці па ўсёй краіне ў камні, бронзе, смальце, мазаіцы.

Пад сцягам гэтай ідэі былі створаны першыя ў Беларусі помнікі У. І. Леніну (М. Манізер, А. Бембель, А. Грубе, А. Бразер); рэльефныя фрызны і бюсты рэвалюцыйнага ў ДOME урада БССР; манументальныя роспісы ў тэатры оперы і балета і г. д.

З новай сілай гераічная тэма загучала ў вайнавы і пасляваенныя гады. За першыя пасляваенныя гады было створана шмат партрэтных бюстаў і статуяў мужных сыноў і дачок беларускага народа, якія аддалі жыццё за свабоду і незалежнасць нашай краіны (помнікі Заславу ў Оршы і пар-

тызанцы Чалоўскай у Барысаве работы С. Селіханова, бюст Гастэлы ў Радашковічах работы З. Азгура і інш.).

З часам задачы скульптураў-манументалістаў значна ускладняюцца, робяцца больш шматграннымі. «Голас» скульптура арганічна зліваецца з «голасам» архітэктара, і з іх садружнасці ўзнікаюць мемарыяльныя кампазіцыі, прынцыпова новыя ў параўнанні з бюставай і статуарнай скульптурай: помнікі падпольшчыкам асі-торфа (аўтары Г. Мурамцаў, В. Занковіч, Л. Левін), расстраляным фашыстам актывістам калгаса «Дружба» на Гродзеншчыне (аўтары А. Веліксонаў, П. Чомпель, Ю. Казакоў), помнік Гастэлу паблізу Радашковіч (А. Анікейчы, В. Занковіч, Л. Левін) і інш.

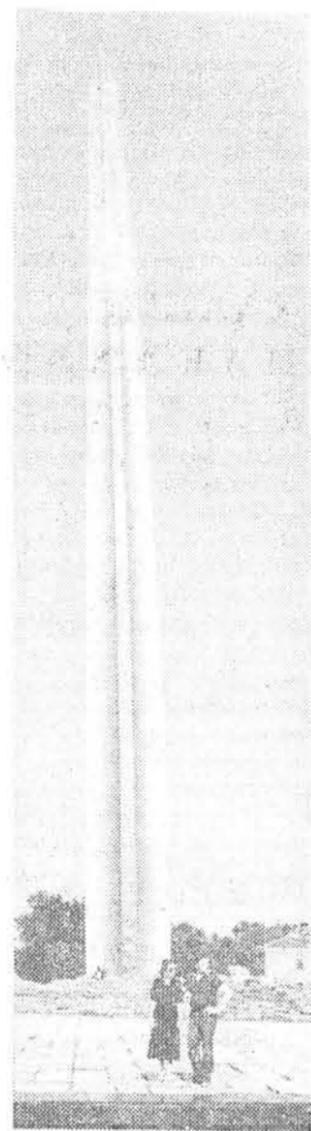
Сусветную вядомасць набылі такія мемарыяльныя помнікі, як «Хатынь», «Брэсцкая крэпасць-герой», «Курган Славы», помнік-музей у Леніна ў гонар баявой садружнасці савецкіх і польскіх войск і інш. Зусім нядаўна мы былі сведкамі адкрыцця помнікаў Я. Купалу і Я. Коласу ў Мінску, Г. Скарыне ў Полацку, воінам, партызанам і падпольшчыкам ў Віцебску, мемарыяльнага комплексу «Прырыў» ва Ушацкім раёне і інш.

У апошнія гады ў рэспубліцы назіраецца значны ўздым і ў галіне манументальнага жыцця, аб чым сведчаць творы Г. Вашчанкі, А. Нішчанкі, М. Савіцкага, У. Стальмашонка, В. Позняка і інш.

Сучасны этап у развіцці манументальных мастацтваў і архітэктурных характарызуецца імкненнем да сінтэзу і актывізацыі работ па фарміраванню цэльнага па-мастацку арганізаванага асяроддзя. Нашы мастакі мэтанакіравана і паслядоўна вырашаюць задачы сінтэзу ў будаўніцтве гарадоў і вёсак, шукаюць найбольш паўнацэнныя мастацкія і кампазіцыйныя ідэіна-творчыя рашэнні.

Нямала зроблена ў нас у галіне манументальнай прапаганды. Але яшчэ больш трэба зрабіць. І зрабіць так, каб новыя помнікі, манументы і мемарыяльныя комплексы, фрэскі і вітражы, гарады і вёскі былі сапраўды цудоўнымі, вартымі нашай эпохі, аб чым марыў Уладзімір Ільіч Ленін.

Барыс КРЭПАК.

У Брэсцкай крэпасці-герой. Фотахроніка БЕЛТА.

РОСКВІТ МАНУМЕНТАЛЬНАГА МАСТАЦТВА

ныя і перасоўныя выстаўкі ў Мінску, у абласных цэнтрах і раённых гарадах, у калгасных клубах і заводскіх палацах культуры, сустрачы і гутаркі майстроў пэндзя і разца з гледачамі на выстаўках, у майстэрнях, у студыях і г. д. ...Паўгода яшчэ не прайшло з той кастрычнічнай начы, калі прагрымелі гарматы «Аўроры». Толькі што быў ратыфікаваны Брэсцкі мір. Контррэвалюцыя, якую падтрымлівала Антанта, рыхтуецца развязаць грамадзянскую вайну. Краіна галадае. Заводы і фабрыкі не дымяць. Транспарт паралізаваны... Здавалася б, ні да мастацтва. Але менавіта ў такіх умовах, 12 красавіка 1918 года, Ленін падпісаў вядомы дэкрэт Саве-

ён выклаў два праекты. Папершае, на яго думку, трэба было ўпрыгожыць будынкі, паркі і да т. п. месцы, дзе звычайна бываюць афішы, вялікімі рэвалюцыйнымі надпісамі... Другі праект адносіўся да пастаноўкі помнікаў вялікім рэвалюцыйнаму і надзвычайна шырокім маштабе... Уладзімір Ільіч называў гэта «манументальнай прапагандай».

«Манументальная прапаганда» — гэтымі двума словамі абзначаны цэлы перыяд у развіцці нашага мастацтва і цэлая эстэтычная праграма. Па ленинскай задуме архітэктара, скульптура, жывапіс павінны былі арганічна ўвайсці ў жыццё савецкіх людзей, стаць на абарону ідэі Кастрычніка і да-

АМАЛЬ сорак гадоў у мастацтве. Ладны адрэзак часу, але ладны і побытак у Паўла Васілевіча Масленікава. З пасобнымі творамі яго мы сустракаліся на шмат якіх тэматычных выстаўках — рэспубліканскіх і ўсесаюзных. Парэшце, у сваё шэсцьдзесят мастак прадстаў перад гледачом у больш-менш поўным зборы на персанальнай выстаўцы з нагоды юбілею. Шкада, што на ёй зусім адеўцінаў рэтраспектывны план, які даў бы магчымасць увячыць эвалюцыю творчай індывідуальнасці. Але ў тым, што выстаўка складзена з пейзажных работ, напісаных на паперы з прыроднага колеру і апазіцыі пяць гадоў, ёсць свой рэзон — П. В. Масленікаў застаецца ўсё тым жа актывішым мастаком, якім мы яго ведалі раней і ў якога, высокі талент жыццянага памножаны на выключную працавітасць. Калі справядліва правіла для паэта: «Ні дня без радка», дык яшчэ больш справядліва назіна быць гэтак правіла для жывапісца: «Ні дня без мазка».

Прадстаўленае на юбілейнай выстаўцы — гэта толькі частка і, мабыць, галоўная, творчага шляху П. В. Масленікава, які

НАТХНЁНАЯ ПЕСНЯ ПРЫРОДЫ

паўстае перад гледачом сапраўдным майстрам пейзажа, натхнёным песняром прыроды. Усе пейзажы ўмоўна можна падзяліць на тры тэматычныя групы. Да першай варта аднесці палотны з адлюстраваннем роднага мастаку беларускага поля, лесу, азёраў і рэк, засведчаных у розныя поры года, а найбольш увесну на перадплечч і ўвосень. Кантрастна з лірычным снагоем беларускай прыроды выглядае суровае алтайскага цыкла — тут матывы вясняна і сталлага, непрыступнага і недаступнага становіцца характэрнымі для мастака. І парэшце, прыбалтыйскі цыкл, выкананы пераважна ў дынамічнай змене настрою, у аснове якога мора — зімовае, адліжнае, надгледжанае ў святлыну пару, падвячоркам і ўвечары. Асобна стаяць работы, выкананыя ў часе падарожжаў па роднай краіне і за яе рубяжамі (у Фінляндыі). Шырокая геаграфія работ сведчыць пра шырокае творчае

дыяпазону мастака ў межах абранага ім жанру пейзажа.

У П. В. Масленікава выпрацаваны адметны почырк. Але не як сума знешніх прыёмаў, што часцей за ўсё мы назіраем апошнім часам на выстаўках. А як імкненне пераплавіць бяскошчэ змест рэалісмаці ў нейкую адзіную, «сваю» інтанцыю, калі мы пазнаём мастака нават па адной карціне, як пазнаём чалавека па адной вымаўленай фразе.

Увогуле пры аглядзе выстаўкі ствараецца ўражанне як бы аднастайнасці прыёму. Але ж вялікія мастацкі адкрыцці магчымы і пры іскравым надкрэсленай аднастайнасці прыёму (І. Левітан, В. Бялінцкі-Біруля). На апошніх выстаўках, асабліва ў мастакоў маладзёжных накіраванняў, мы ўсё часцей сустракаемся з усталяваннем арыгінальнасці праз чыста знешнюю вязь ліній і плямаў, якая падчас засланяе шлях да эмацыянальнага і сэнсавага падтэксту, а то і заблытвае сюжэтную аснову твора, ператвараючы яго ў рэбус. У П. В. Масленікава знешняе адзіства прыёму толькі спрыяе ўспрымання ўнутранай цэласнасці вобраза.

Жываніе, наогул, музыкальнае. У пейзажах жа Масленікава ён пяючы, бо мастак не толькі бачыць, але і чуе наваколле, чуе тошкім слыхам удобнага ў жыцці чалавека. Вось чаю яго «Вясняную араторыю» больш чуеш, чым бачыш. Чуеш вялікае абуджэнне прыроды, уясабленае праз колер у гуках таго велічнага гімна, які ўвесну спывае пра ўсё жывое. Прыслухоўваецца і пачынае здавацца, што гучыць у розных рэгістрах створаны самай прыродай ар-

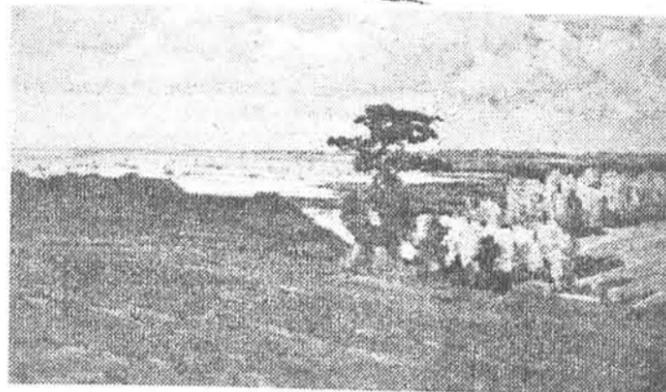
ган — магутны і багаты гукамі.

Пераходзіш ад пейзажа да пейзажа і ўсё час цябе суправаджае то лёгкі пошум ветру па жытняй ніве, то спеў жаўрачка ў наднябессі, то ціхі плёскат марскога прыбою ля берагоў Палангі, то скогат часк, то ледзіны перазвоц асенняга ўбору лесу, то, рантам, пачуеш цішыню, цішыню старога партызанскага бору... Так, прыямсі, глядзячы карціны «Жыта наліваецца», «Жыта», «Мора штарміць», «Чайкі», «Звонкае

дзячы ўсё далей ад карціны, мы пачынаем усірмаць яе ў абгудленні галоўнай ідэі праз выразную выяўленчую метафару.

«Лягойшчына». Пагоркі, густа парослыя дрэвамі, ствараюць сіне-зялёны, ледзь не суцэльны фон нейкіх дзівоных прывідаў з сёвай мінуўшчыны. І ці не ў гэтым — галоўная ідэя: на Лягойшчыне параскідана шмат курганоў, якія тояць у сабе яшчэ не адну таямніцу старажытнай гісторыі Беларусі. Здаецца, зямля аж угінаецца ад няжару стагоддзяў.

Так звычайны краявід нясе ў сабе пэўны сацыяльны змест, без якога не бывае мастацтва нават у пейзажным жанры. «Звонкае золата вясені». Гэта буйная пераклічка яркага

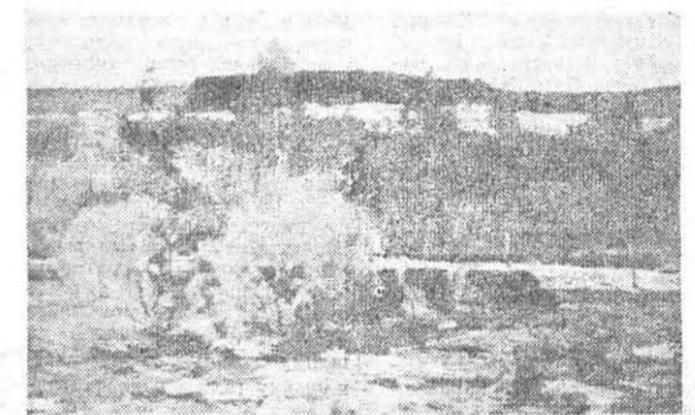
П. Масленікаў. Марозы Кастрычнік.

золата вясені», «Партызанскія снейжкі», «Пад вечар». Але і цішыня, засведчаная мастаком, не мёртвая — яна агучаная прысутнасцю чалавека, — гаспадар прыроды, які як гаспадар, бараніць яе ад нашэсця ворага.

Вобраз карціны ў Масленікава нараджаецца, як рантоўна ўбачаная ім унутраная форма, яшчэ не праясненая дарэшткі. Але ўнутраная форма з'яўляецца публічна эмацыянальнага сэнсу пейзажа, і таму, адыхо-

асенняга ўбору дрэў з перавагаю чырвонага колеру — не просты адлюстравак прыроды, заспеты ў пэўны сезон года, а суаднесены да знамянальных падзей больш чым паўвекавой даўнасці, што ў кастрычніцкую пару скалапу ўсё свет пеціхавым звонкам шыкоў і пошумам рэвалюцыйных сцягоў.

Прырода ў пейзажах Масленікава не застылая, яна ў руху, у вечных зменах, заўважыць якія і памгае гледачам мас-

П. Масленікаў. Майскі дзень.

У гэтым годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выходзіць кніга маіх
выбраных перакладаў «Агні ў прасторах». У зборнік уключаны вершы ан-
глійскіх, амерыканскіх, нямецкіх, французскіх, венгерскіх, польскіх, рускіх,
украінскіх і армянскіх паэтаў, пераважна класічных. Прапаную ўвазе чы-
тачоў некалькі перакладаў з гэтага зборніка.

Юрка ГАЎРУК.

3 НЯМЕЦКАЯ ПАЗЭНІ

Генрых ГЕЙНЭ

ХЛАПЕЦ ПАКАХАЎ ДЗЯЎЧЫНУ

Хлапец пакахаў дзяўчыну,
Дзяўчына — другога хлапца,
Другі сабе выбраў другую
І з песняй павёў да вянца.

Дзяўчыне ж ханелася замуж,
Яна са злосці, з нуды
За першага стрэчнага выйшла, —
У адчаі хлапец малады.

Старая гісторыя гэта,
На жаль, не старэе, жыве, —
Каму не шанцуе ў каханні,
Таму яна сэрца парве.

3 АМЕРЫКАНСКАЯ ПАЗЭНІ

Генры Уодсварт ЛАНГФЕЛА

СТРАЛА І ПЕСНЯ

Песні аднойчы я стралу —
Яна упала на зямлю;
Мне невядома, дзе лягла,
Якую даль крануць магла.

Стварыў аднойчы песню я,
Яе падслухала зямля;
Не знаю трапіла куды:
Ці на сяло, ці ў гарады.

Гадоў праз дзесяць, ці праз пяць,
Стралу і песню стаў шукаць:
Знайшоў стралу сярод дуброў,
А песню ў сэрцы у сяброў.

3 ФРАНЦУЗСКАЯ ПАЗЭНІ

Андрэ ТЭР'Е

С Я Л Я Н Е

Затрубіў пастух. Абуджасца вёска.
Людзі выбеглі з хат, выганяюць кароў;
Абівваючы рубінавыя росы,
У блакітны туман пайшлі з двароў.

Па дарозе каменне, карчы і груды;
Сейбіт ідзе, касец, дрывакол:
Галовы схілены на счарнелыя грудзі,
Думкі разбрыліся навакол.

Штодзённая праца, з нядоляй змаганне:
Ад самага ранку да позняй начы
Стараюцца ўпарта сяляне
Потам зямлю перамагчы.

Земляробы, вы прыкаваны да глебы,
Сонцам спечаны крыж, боль у касці,
Сярод вас нарадзіцца хацеў бы,
Сярод вас, дарагія, ўзраці!

Гадавацца ў вашай сям'і вялікай,
Працяцца пахам гумна і хлява,
Лятаць на волі птушкаю дзікай,
Зелянец, як лугавая трава!

У мяне тады б, можа, хапіла духу,
Энергіі ў целе, у сэрцы дароў,
Выйці насустрэч нистрымнаму руху
Новага свету гаспадароў.

Ваша ўлада блізка, працоўныя Францыі!

Навальнічныя хмары на небе відаць,
Смугой апавіты прасторы гарачыя,
Пачынае вечер калоссе гайдаць.

Будучыня ваша! У бурным росце,
Прыпаўны да шчодрых зямных грудзей,
Поўныя сілы і маладосці,
Уздыхаюцца шэрагі новых людзей.

Стары свет памірае. У шляхетных жылах
Не пульсуе больш сіняя дзедаўская кроў.

Былыя правы накрываюцца пылам
На паліцах гісторыі вякоў.

Будучыня ваша! Чуваць у школах
Фермерскіх, вінаробскіх сыноў галасы,
Многа іх вучыцца, здольных, вясёлых:
Разліліся крывіцы, запахла асы.

Вітанне! Вы прыйшлі, мы адыходзім.
Акно наша ўнізе, ваша ўгары.
Не пераймайце звычайу панскіх —
пашкодзяць!
Сяброўце з прыродай, дзеці зары.

Долю сваю вы здабудзеце самі.
Будзьце моцнымі, як дубовыя каржакі,
Ускапайце зямлю каранямі,
Раскусіце галіны ў бакі!

Бо зямля, што поіць пшанічныя нівы
І вінаградом частуе нас,
Адае свае лепшыя скарбы цярпліва —
Карыстайцеся ў добры час.

Мы ж не ханелі з ёю здрадніца,
Мелі багацце, цяпер — галышы,
Дармадцы няўдалыя, прагнем забыцца,
Растаптаўшы надзеі ў пустой душы.

Мы чакаем канца з перакруўленым
тварам,
Той хвіліны, калі пастухі, батракі,
У агні бліскавіц, нас аглушаць ударам
І скінуць у вір веснавое ракі.

3 РУСКАЯ ПАЗЭНІ

Сяргей ЯСЕНІН

ЛІСТ ДА МАЦІ

Як жывеш ты, любая матуля?
Я жыю. Паклон табе, паклон!
Хай твой домік ласкаю атуліць
Светлы вечар тых далёкіх дзён!

Пішучь мне, што, тоячы трывогу,
Ты сумуеш моцна аба мне,
Што ты часта ходзіш на дарогу
У сваім старэнкім каптане.

І табе ў вячэрнім сінім змроку
Уяўляецца шмат страшных дзій:

Нібы нехта у карчме з наскоку
Фінскі нож мне ў грудзі усадзіў.

Ах, не вер, не вер! Прашу як друга.
Дрэнь не пераможа ў барацьбе.
Не такі ўжо горкі я п'янічуга,
Каб сканец, не ўбачыўшы цябе.

Я такі ж, як і раней, пшачотны,
І адно ў мяне жаданне тут,
Каб прагнаць з душы настрой маркотны
І хутчэй вярнуцца ў родны кут.

Я з'яўлюся, як вясна настане
І асыпле кветкамі наш сад.
Толькі ты мяне ўжо на світанні
Не будзі, як восьм год назад.

Не будзі пагаслых летуценняў,
Не кранай няспраўджаных надзей!
Вельмі ж рана страту і стамленне
Я паспеў пазнаць сярод людзей.

І не прывучай мяне маліца:
У нябыт старое адышло.
Ты адна маёй любімай крывіца,
Ты адна маіх вачэй святло.

Супакойся ж і забудзь трывогу,
Не сумуй так моцна аба мне.
Не хадзі так часта на дарогу
У сваім старэнкім каптане.

3 УКРАЇНСКАЯ ПАЗЭНІ

Максім РЫЛЬСКИ

ВОСЕНЬ ХОДЗІЦЬ

Восень ходзіць, поўная пшачоты.
Я прыехаў у нязнаны край.
— Чужаземка маладая, хто ты?
— Алдадай.

— Чужаземка, пачакай хвіліну!
Дай вады! — Мая вада п'яніш.
Пачаніў я стрэльбу на галіну.
Коль мой каля явара стаіць.

Глянуў ёй у вочы. І турботы
Падаюць на дол, як з дрэў лісьці.
Повен гай асеніў пазалоты,
І ў знімозе хіліцца трысьці.

ЯНЫ ПРЫНЯТЫ Ў САЮЗ МАСТАКОЎ

Андрыянаў Іван Міхайлавіч. Член КПСС. Нарадзіўся на хутары Ліпаў-Лог Калачэўскага раёна Валгаградскай вобласці ў 1927 годзе. Закончыў Маскоўскі паліграфічны інстытут у 1958 годзе. Працуе ў галіне кніжнай графікі, з 1966 года ўдзельнічае ў рэспубліканскіх, усеаюзных і міжнародных выстаўках. Шмат аформіў паліграфічных, мастацкіх, вучэбных, паліграфічных і тэхнічных выданняў. Сярод іх: тры Шквеніра, Гётэ, «Казі народнаў СССР», альбом «Велавежская пушча» і інш.

Голышава Ніна Міхайлаўна. Нарадзілася ў 1939 годзе ў вёсцы Харашая Вахомскага раёна Кастрэмскай вобласці. Закончыла Кастрэмскае мастацка-педагагічнае вучылішча ў 1960 годзе і аддзяленне жывапісу БДТМІ ў 1966 годзе. Дыпломная карціна «Парагод» экспанавалася на Усеаюзнай выстаўцы дыпломных работ выпускнікоў мастацкіх ВНУ. З 1965 года ўдзельнічае на рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках. Партрэт «Беларуска» экспанавалася на выстаўцы беларускага жывапісу ў Нотынгеме (Англія). Сярод іншых ле твораў — партреты народнай артысткі БССР балерыны А. Карзіянкавай, калгасніцы Г. Рышквіч, пастуха Г. Скрабоўскага, дзярні В. Ярмалянак.

Гарбанёў Генадзь Ціханавіч. Нарадзіўся ў 1933 годзе ў Сталінаградзе. Закончыў у 1969 годзе факультэт скульптуры Інстытута жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Рэпіна ў Ленінградзе.

З 1970 года ўдзельнічае на абласных і рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках. Працуе ў станковай і манументальнай пластыцы. Аўтар партрэтаў інжынера В. Будаевай, лясніка Алега Грэчкіна, архітэктара Т. Садоўнікава, карцін «Шчасліва», «Раніца», «Урадліваць» і інш.

Жылін Яўген Ільіч. Нарадзіўся ў 1939 годзе ў Гомелі. Закончыў у 1966 годзе Мінскае мастацкае вучылішча, а ў 1971 — аддзяленне прамысловага мастацтва БДТМІ. З 1967 года працуе ў галіне кніжнай графікі, аформіў больш як 10 дзяціных кніг. З 1972 года ўдзельнічае на рэспубліканскіх і ўсеаюзных мастацкіх выстаўках.

Сярод яго твораў — ілюстрацыі да кніг «Дарункі лесу», «Такіх кветак не бывае» В. Гарбука, «Як пінгвіну шліл фрак» Л. Рашкоўскага, «Диковішчы» І. Васілеўскага, акварэлі «Веласпедысты», «Лета», «Цішыня» і інш.

Працуе выкладчыкам на кафедры прамысловага мастацтва БДТМІ.
Каробушкін Яўген Георгіевіч. Нарадзіўся ў 1932 годзе ў Чарнігаве. Закончыў аддзяленне жывапісу мастацкага факультэта БДТМІ. На рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках удзельнічае з 1966 года. Сярод яго твораў карціны «Малады рэстаўратар», «Сустрэча», «Партрэт старшага лейтэнанта П. Нікіціна», «Нацюр-морт».

Выкладае ў Мінскім мастацкім вучылішчы імя А. Н. Глебава.
Марчанка Леанід Максімавіч. Член КПСС. Нарадзіўся ў 1941 годзе ў Бабруйску. Закончыў Пензенскае мастацкае вучылішча імя К. А. Савіцкага ў 1960 годзе і аддзяленне графікі БДТМІ — у 1972 г.

З 1966 года ўдзельнічае на рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках, стварае пейзажы, нацюрморты, сюжэтныя кампазіцыі. Сярод яго твораў — серыя літаграфій «Жанчыны Палесся», у якой уласціва пазію працы, а таксама лісты «Зваршчыні», «На свінаферме», «Цыялітніца», «Курган», «Нацюрморт», «Будаўніцтва». Шэраг ніжніх ілюстрацый, плакатаў.

Уродніч Уладзімір Васільевіч. Член КПСС. Нарадзіўся ў 1942 годзе ў вёсцы Влікія Арлы Столінскага раёна Брэскай вобласці. Закончыў мастацкае вучылішча ў 1963 годзе, БДТМІ — у 1972 годзе. Дыпломная карціна «Дарогамі перамогі» экспанавалася на Усеаюзнай выстаўцы дыпломных работ выпускнікоў мастацкіх ВНУ і дзюх рэспубліканскіх выстаўках. Сярод іншых твораў — кампазіцыі «Перад зменай», «На вучэніі. Перапынак», «Побач з мужнасцю». Працуе таксама ў жанрах партрэта і пейзажа. Рэдактар аддзела вышэйшага мастацтва і аховы помнікаў Міністэрства культуры БССР.

Цуканаў Сяргей Максімавіч. Член КПСС. Нарадзіўся ў 1936 годзе ў горадзе Ветка Гомельскай вобласці. Закончыў аддзяленне жывапісу мастацкага факультэта БДТМІ ў 1967 годзе. Дыпломная карціна — «Смерць камісара». На рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках удзельнічае з 1971 года. Аўтар карцін «Іван Лебедзеў. Год 1924-ы», «Прадтрад», якія раскрываюць гераічныя старонкі рэвалюцыі, «Марціў-сіні батальён міціці» — аб Вялікай Айчыннай вайне.

так. Услаўлена жыццямі нівы ён надае шмат увагі. І вось глядзіш яго карціны «Маладое жыта», «Руні», «Жыта паліваецца», «Сярод збажыны», «Чэрвеньскае жыта» і ўвачавідкі бачыш, як агульнае, з першага погляду, мае канкрэтную выяўленасць, перададзеную лёслай узлоўнымі паўтанамі, асветлена, непрыкметнай дэталлю, якая, аднак, гаворыць шмат у сэнсе перадачы дынамікі засведчанага наваколя. Ва ўсіх карцінах мастака, звычайна, прырода, абжытая чалавекам, успрынятая ў сувязі з яго жыццём і душэўным сганам — ці гэта поле, як месца дзеяння земляроба, або лес, поплаў, дарога. Так асабіста, непасрэдна можа ўспрымаць прыроду толькі тонкі лірык. Такім і ёсць у пераважнай большасці работ Масленікаў.

Ствараючы «Алтайскі цыкл», мастак узнімаеца на новую ступень майстэрства, спалучае лірычную ўсхваляванасць («Цялёнкае возера») з філасофскай эпічнасцю («Нерухомасць», «Вечнасць», «Недагушчэнасць», «Выпарышце», «Абуджэнне», «Спакой», «Правасвятэіцы»). У гэтым цыкле патэтычная трактоўка прыроды, эпічны характар прасторы і горных вяршынь, поўных жыцця і энергіі, дасягае найвышэйшай выразнасці.

Масленікаў пазбягае празмернага награвушчвання фарбамі прасторы палатна ці кардону, ён ніша вельмі тонка, амаль празрыстымі слаямі. І ў гэтым яго тэхніка надта блізкая тэхніцы такога майстра як В. Більніцкі-Біруля. Выключная далікатнасць каларыту ў аблюбаваных Масленікавым бежасавата-блакітнаватых, срабрыста-шэрых, бежава-шэрых, светла-зялёных тонах дапамагае адчуць і тонка перадаць імгненныя зрухі прыроды — будзе гэта Беларусь ці Алтай, Прыбалтыка ці Карпаты. І толькі адлюстроўваючы ней-

кія вельмі бурныя змены прыроды (веснавое абуджэнне, шторм на моры, звышбарвы восені), з'яўляецца ў мастака імкненне да адкрытага колеру, грубейшым станавіцца і мазок. Усё гэта сведчыць таго, што Масленікаў не аддае перавагі форме, а ідзе да яе ад зместу, ад сацыяльнага сэнсу задумкі.

«Лубін цвіце» — карціна звычкая сугуччым блакітнага і зялёнага колераў, так самавіта разлітых на шырокай прасторы поля, якое кантрастуе з воблачным шэра-бэзавым небам над ім. Яна поўніцца жыццём і энергіяй, эпічным размахам думкі і выклікае настрой бадзёрасці, якая прыходзіць да чалавека, задаволеннага багатым плёнам сваёй працы. Масленікаў імкнецца быць гранічна праўдзівым у перадачы сроткамі жывапісу сваіх уражанняў ад прыроды, сваёй гутаркі з прыродай. І тады дарэчы бывае тая стыхійная дэкаратыўнасць, якая існуе ў самой прыродзе і сама просіцца на палатно.

Мастак успрымае прыроду ўсімі органамі пачуццяў, усёй сваёй істотай, ён жыве ў прыродзе, ён чуе яе гукі, яе пахі, разумее яе будову, усю складанасць яе жыцця. І ці не таму так адчуваецца рэалізацыя ў яго творчай практыцы завету выдатнага рускага жывапісца С. Каравіна: «Будзьце больш у прыродзе, назірайце яе». Творчая майстэрня Масленікава — на прыродзе, якая дае яму невычэрпную энергію для адкрыцця ўсё новага і новага.

У зале выстаўкі мне даводзілася чуць і захваленне сапраўднай песнятворчасцю мастака, і скептычны папрок у традыцыйнасці.

Так, Павел Васільевіч Масленікаў ілённа працуе ў жанры пейзажа як прадаўжальнік лепшых традыцый айчынага жывапісу. І ў гэтым сіла яго пейзажаў, у гэтым яго мастакоўскай самабытнасці.

Уладзімір ЮРЭВІЧ.

ЁСЦЬ на Браслаўшчыне вёска Далёкія. Ад раённага цэнтру яна сапраўды не блізка — 27 кіламетраў, да чыгуначнай станицы Гайдунішкі — 51 і да Віцебска — 276 кіламетраў. Словам, глыбінка...

Але ўсё ўклад жыцця калгаснікаў, іх побыт, шчырасць і стараннасць у працы сведчаць аб тым, што Далёкія сёння ў гушчынні імклівай ільня пашага жыцця, на перадавых рубяжах завяршальнага года дзевятай пяцігодкі.

Госці ў калгасе — не павіна. Іх сустракаюць ветлівымі, сяброўскімі поціскамі рук, хлебам-салю. Сёння ж госці незвычайны: работнікі культурнага фронту Віцебшчыны —

і вось цяпер вёска Далёкія — цэнтр калгаса імя Варашылава. Прыгожы светлы двухпавярховы будынак Дома культуры. Прыемная нечаканасць. Госці выходзяць з аўтобусаў над гукі марша. Грае калгасны духавы аркестр. Амаатары музыкі і завадатары добрых клубных спраў тут механізатары — трактарысты і камбайнеры. Умеюць яны працаваць на калгасным полі, умеюць і ствараць радасны настрой тым, хто прыходзіць сюды адначыць. У калгасным Доме культуры па-хатняму чыста, утульна, многа кветак.

Ёсць стэды, плакаты, партрэты перадавікоў вытворчасці, сацыялістычныя абавязальствы, відэа, як яны выконваюцца.

і культурны рост. Школа, калгас, Дом культуры, — непадзельнае цэлае. Робім усё разам, дружна — і работа спорыцца.

Літае паладзілі 25 канцэртаў, правялі звыш 40 тэматычных вечароў. — Гэта гаворыць дырэктар Дома культуры Войтех Высоцкі. — Каб нам не дапамагалі школа, калгас — нічога не зрабілі б. Адзіны ў полі, як кажуць, не воін. Мы сур'ёзна клапацімся аб эстэтычным выхаванні моладзі. Таму стварылі два харавыя калектывы: для дарослых і дзяцей. Па гэтым ж прынцыпу працуюць у нас два танцавальныя і два драматычныя гурткі. Ёсць духавы аркестр і клуб кінафотааматараў. Кал-

— Механізатар — пясчкая, але пачэсная прафесія на зямлі, — гаворыць намеснік старшыні калгаса Уладзімір Мішчанка. — Яны вырошчваюць хлеб — самае вялікае багацце. Даўно гатовы тэхніка да выхаду ў поле, пазнаёманая пасевне і-га класа, каб перасеяць тая палетка, дзе пасевы зраджаны...

— Я хлебароб, сейбіт. Толькі мае прадзеды гэта рабілі з сявёныкі. — гаворыць Леанід Ланкоўскі. — Я ж навучыўся кіраваць складанай тэхнікай. Трактар мой і камбайн даўно надрыхтаваны да выхаду ў поле.

Механізатарам, героям веча-ра называюць ганаровыя стужкі працоўнай славы. Са-

га тэатра. Артысты-аматары паказалі вялікі дасціпны спектакль «І смех, і грэх» на матывах п'есы М. Чарота «Мікітаў ланца» у настаноўцы рэжысёра У. Сівіцкага і мастацкім афармленні І. Рызніка.

Пасля адбыўся абмен думкамі. Гаварылі пра тое, што ўбачылі, раскавалі пра свой вопыт работы наярэдадні вялікага свята — 30-годдзя Перамогі савецкага народа над фашызмам. Зацікаўленая гаворка вялася аб планах работы сельскага клуба ў час весняных палевых работ і надрыхтоўкі да выбараў у Вярхоўны Савет БССР і мясцовы Саветы дэпутатаў працоўных. Вопытам работы падзялялася загадчык Браслаўскага раённага аддзела культуры В. Вяшчанка. Тэма яе выступлення: «Раёны Дом культуры — метадычны цэнтр культурна-масвай работы». На семінары выступілі ветэраны, удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны Сяргей Пятковіч Мельнікаў — дырэктар Коханавіцкага Дома культуры, які 24 гады працуе на піве культуры, і Фёдар Мірончыч Волкаў — дырэктар Ульскага Дома культуры, мастацкі клубны работнікі І. Рай, В. Юдана і іншыя. Аб новых здабытках у рабоце дамоў культуры рэспублікі ў час надрыхтоўкі да 30-годдзя Перамогі савецкага народа над фашызмаў Германіяй раска-заў дырэктар Рэспубліканскага метадычнага кабінета культу-асветработы А. Сурыноў і начальнік абласнога ўпраўлення культуры Г. Класова. Вылікі агляду сельскай мастацкай самадзейнасці падзяла ў сваім выступленні дырэктар абласнога Дома народнай творчасці Г. Пранко.

Кожны ўдзельнік семінара атрымаў намятны падарунок: ад Рэспубліканскага метадычнага кабінета культу-асветработы набор плацінак з запісамі патрыятычных песень бедарускіх кампазітараў. Віцебская абласная бібліятэка разам з абкомам камсамола падрыхтавала дзве брашуркі: «Мужыцкі вечны агонь» (метадычны і бібліяграфічны матэрыялы ў дапамогу кіраўнікам і ўдзельнікам мастацкай самадзейнасці) і «Подзвігу — 30 гадоў» (метадычны матэрыял у дапамогу арганізацыі вясняна-патрыятычнага выхавання моладзі). У апошняй брашурцы клубныя работнікі знойдуць сямінары тэматычнага вечара, прысвечанага вялікаму свята Перамогі, парады, як правесці вусны часопіс «У імя заўтрашняга дня», матэрыялы для гу-тараў і інш.

Я. ДАНСКАЯ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».
Браслаўскі раён.

УСЛАВІМ ПРАЦУ ХЛЕБАРЭБА

дырэктары раённых і гарадскіх дамоў культуры, інспектары аддзелаў культуры райвыканкомаў вобласці. Гэта — не турысцкае падарожжа, а дзелавыя, рабочыя семінары-практыкум. Яго арганізатары — абласное ўпраўленне культуры і абласны Дом народнай творчасці — трымаюцца думкі: лепш адзіны раз убачыць, чым пяць разоў паслухаць. Трымаючы кірунак на Браслаў, удзельнікі семінара пазнаёміліся з матэрыяльнай базай і зместам работы Шумілінскага раённага Дома культуры, Полацкага, Ветрынскага і Глыбоцкага гарадскіх дамоў культуры. У Полацку аглядзелі выстаўку работ народных умельцаў, у Ветрыне вывучалі практыку ўкаранення ў быт новых грамадзянскіх абрадаў, ва Уша-чах пабывалі ў Музеі баявой славы, наведвалі мемарыяльны комплекс «Праарыў». Па дарозе ў Далёкія спыніліся ў вёсцы Опеа. Невялікі будынак сельскага клуба. Але воль у гэтым больш чым ецілым памяшканні даўно і плёна працуе харавая капэла. Праводзяцца цікавыя тэматычныя вечары. Сваімі добрымі сямінамі самадзейныя артысты заслужылі высокую ацэнку па заключным канцэрце абласнога агляду сельскай мастацкай самадзейнасці. У гэтым вялікай заслуга загадчыка клуба Пятра Друся і мастацкага кіраўніка кнэзлы Алы Клімовіч.

Важна, што пазбавіліся тут ад стракатасці ў афармленні, прымітывізму, «перанаселенасці». Кожная рэч мае сваё месца і добра ўнісваецца ў інтэр'ер. Ва ўсім адчуваецца строгі густ. Гасцей сустракаюць старшыня сельсавета Іосіф Астроўскі, сакратар партыйнай арганізацыі перадавой у раёне гаспадаркі Нэллі Куцон, галоўны аграрном Уладзімір Мішчанка, дырэктар сярэдняй школы Віктар Дунец, галоўны інжынер Готфрыд Янкун, дырэктар Дома культуры Войтех Высоцкі, удзельнікі самадзейнасці.

Адрозна пачынаецца своеасабліва прэс-канферэнцыя. Завязваецца шчырая гаворка пра справы калгасныя.

— Далёкія, — расказавае старшыня сельсавета І. Астроўскі, — нашы браслаўскія Верцянішкі. Зразумела, мы ў многім яшчэ ўстапаем славаўтаму ў рэспубліцы калгаснаму цэнтру на Гродзеншчыне. Але і ў нас ёсць свае радасці і ўнекі, якімі мы ганарымся: і гэты Дом культуры, і новая сярэдняя школа, і новыя дамы калгаснікаў. У нашай вёсцы ёсць бальніца, аптэка, сталовая, магазін, ветэрынарны пункт, швейная і шаўцкая майстэрні...

А дырэктар школы Віктар Дзянісавіч Дунец заўважае:

— У калгасе шмат моладзі, і мы абавязаны дбаць пра яе адначынак, пра яе ідэйны гарт

гас пабыў для самадзейных артыстаў добрыя еціничныя кае-шчыны. Сродкаў на культуру праўдлепне не шкадуе.

Тым часам глядзельная зала запоўнілася. Паказваецца дакументальная стужка пра вёску Далёкія, знятая калгаснымі кінааматарамі. Воль кадры даўніх Далёкіх — старонькая хатка-развалюха, нікола ў невялікім драўляным будынку... І сённяшні — намаладзельны, такія блізкі і родныя ўсім Далёкія. Школа, Дом культуры, прышкольны сад, бяскрайняя калгасныя палетка, на якіх гаспадарыць тэхніка. У кадрах — лепшыя людзі калгаса. Не ўсё яшчэ, вядома, дасканала ў гэтай першай рабоце сельскіх кінааматараў. Але важна тое, што зроблены пачатак карыснай справы: на стужцы запатаваны першыя кадры кіналетанісеу калгаса. А майстэрства — яно прыйдзе.

Паказам дакументальнага фільма пачаўся чарговы тэматычны вечар з цыкла «Славім працу герояў пяцігодкі». Усеагульнай нашаны былі ўдасцюены тут жыццёлаводы, ільняводы, трактарысты, шафёры, камбайнеры. Сёння перад масавым выхадам у поле зноў шчырае слова падзякі ім, механізатарам. Іх воль герояў: Леанід Ланкоўскі, Алег Манук, Іван Папакуль, Чэслаў Высоцкі, Іван Таранда...

дзяць яны на еціне нечасліва, радасна ўхваляваныя. Гонар людзям працы! Слава ім!

Павінаваць механізатараў прыйшлі піянеры мясцовай школы. Іх словы — клятвы быць дастойнымі працоўных пачепаху сваіх бацькоў.

Вечар закончыўся вялікім канцэртам. Спявалі ўдзельнікі харавой капэлы Опеаскага сельскага клуба, жаночая вакальная група Далёкаўскага СДК, у якой прымала ўдзел і сакратар партыйнай арганізацыі калгаса Нэллі Міхайлаўна Куцон. Цёпла сустрэлі глядачы дуэт у складзе маладых механізатараў калгаса Івана Скур'ята і Аляксандра Грыбава, салістку Алу Кобзун — маці васьмярых дзяцей, вакальна-інструментальны ансамбль «Крынічанька» Друйскага сельскага клуба.

Вечар закончаны. Дом культуры апусцеў, пагаслі агні, каб заўтра запаліцца яшчэ ярчэй, каб ісеці хлебаробам радасць, услаўляць працу людзей, рукі якіх пахнуць хлебам...

Семінар на гэтым не закончыўся. Яго ўдзельнікі прысутнічалі на тэматычным вечары «Як гартвалася сталь», ў Браслаўскім раённым Доме культуры, на «Агеньчыку», дзе праслаўляліся лепшыя культармейцы вобласці. Добрае ўражанне ча ўсіх пакінула работа Браслаўскага народна-

СУСТРЭЧЫ ТВОРЧАЙ МОЛАДЗІ

На Віцебшчыне шмат здольных маладых мастакоў, паэтаў, спевакоў, музыкантаў. Іх творчасці і прысвечана новая рубрыка ў эфіры.

Прагучаў расказ пра маладых віцебскіх акварэлістаў — мужа і жонку Уладзіміра і Валяціну Напрэенкаў. Мастакі пазнаёмілі слухачоў са сваімі здабыткамі, падзяліліся планами.

Музычная перадача «У ансамблі — адны дзяўчаты» расказала пра вядомы калектыв — актэст балалаек. Гэты актэст, якім кіруе выкладчыца Віцебскага музычнага вучылішча Тамара Аляксандраўна Шафранова, створаны адносна нядаўна. Але музыканты заваявалі ўжо прызнанне ў слухачоў. З поспехам прыйшлі выступленні віцебскіх балалаечні-

каў на літоўскай зямлі ў час Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР у Савецкай Літве.

Значную грамадскую работу вядуць выкладчыкі і навучэнцы самага маладога ў рэспубліцы Віцебскага культу-асветвучылішча. Адна з перадач цыкла «Сустрэчы з творчай моладдзю» была прысвечана гэтай установе.

Цёпла былі прыняты слухачамі радыёперадачы пра студэнцкі тэатр мініяцюр Віцебскага інстытута лёгкай прамысловасці, агітбрыгаду «Спадчына» педагогічнага інстытута імя С. М. Кірава.

Галоўная рэдакцыя грамадска-палітычнага вшчання Віцебскага камітэта па тэлебачанню і радыёвяшчанню мяркуе і надалей працягваць перадачы гэтага цыкла.

А. ЦЕМІН.

Крычаўская музычная школа бярэ шэфства над калектывамі мастацкай самадзейнасці калгасаў і саўгасаў раёна. Выкладчыкі школы — частыя госці ў сельскіх аматараў сцэны, яны дапамагаюць ім развучваць танцы, песні, нартоўныя нумары. На здымку — Раіса Жысюн (прадаўшчыца магазіна з калгаса «Паміць Леніна») і выкладчык музычнай школы Генадзь Міхееў у час рэпетыцыі. Фота В. БЫСАВА.

НЕ ВЕДАЮ, да каго яшчэ муза ставіцца больш спагадліва, чым да чыгушкі. Пераступіў вагонныя колаў, сталёвым рэйкам, якія «как водзіць», у гORIZОНТА сходзяцца, рамантычны далёкіх дарог прывесчаны дзесяткі апавяданняў, вершаў і песень. Прыгадаем, напрыклад, славетную «Падарожную» Глінькі.

Дым столбом, кінціт, дыміцца парохом!
Пестрота, разгул, волненне,
Ожыданьне, негэершэньне...

Толькі паміж тымі, «пароходамі», як тады называлі паравозы, і сучаснымі цягнікмі такая ж розніца, як паміж першымі драўлянымі аэрапланамі і магутнымі рэактыўнымі лайнерамі.

Засталіся, відаць, аднолькавымі толькі прыўзнятае ды дрэзна прыхаванае хваляванне тых, хто, зайшоўшы ў вагон, становіцца прыналежным да німатлікага племя пасажыраў.

У першай мітуся, сярод развіталых воклічаў і пачуццяў, мабыць, мала хто звяртае ўвагу на гэтага высокага сівога чалавека ў чорным форменным шынялі, што спакойна хадзіў крочыць уздоўж вагонаў. Не кожны заўважыць і тое, што пры яго набліжэнні больш падцягнутымі, уважлівым і становіцца правадніц — амаль усе маладзенькія і сямнаціхныя дзяўчаты ў какетлівых шапках з цыскай і бялюткіх сарочках з чорным галыштукам.

Чалавека гэтага завуць Віктар Міхайлавіч Ходаш. Ён — пачальнік фірменнага цягніка «Белорусеня», які вось ужо больш за дванаццаць гадоў курсіруе паміж Мінскам і Масквой.

Цягнікоў па гэтым маршруце ходзіць нямала, але «Белорусеня» карыстаецца асаблівай папулярнасцю, і білеты на гэты экспрэс амаль заўсёды набыць цяжка. Справа не толькі ў тым, што ён ходзіць па зручным раскладзе (ноч — і ты ў Маскве), а і таму яшчэ, і гэта галоўнае, што тут пасажыр знаходзіць амаль хатнюю атмасферу, чысціню і ўтульнасць, што мы так цэнім і чаго нам так часта не хапае.

Мне не аднойчы даводзілася ехаць гэтым цягніком, і кожны раз, калі заходзіў у вагон, адразу прыходзіла адчуванне, што на бліжэйшыя дзесяць гадзін тут твой дом, няхай сабе і на колах. Мо, гэта ад дыянавоўных дарожак у праходзе, бялюткіх фіранак на вокнах, акуратна засланых свежай бялізнай полак? А яшчэ відаць, і ад шчырай ветлівай усмешкі правадніцы, якая нібы гаворыць, што сёння вы яе жадалі гошць.

Вось ідзе яна ў белым фартушцы на вагоне з падносам, на якім дымяцца шклянкі з янтарным чаем, і хоць, можа, у гэты момант табе не хочацца піць, усе ж возьмеш з удзячнасцю тую шклянку, бо — не прынята адмаўляць гаспадыні.

А вось нехта пастукаў у дзверы вашага купэ і пасля дружнага воклічу «Калі ласка» на парозе з'яўляецца сіваякая маладзінка з кіпай часонісаў, газет і кніг... Выбірай, што табе па густу.

Знаёмства маё з брыгадай адбылося гадзін па шэсць да адпраўлення цягніка, калі стаяў ён яшчэ на запасным дванаццатым пунці.

Уздоўж цягніка на платформе рухалася некалькі аўтакараў, нагруканых шокамі з бялізнай, каробкамі пачэння, цукру і г. д. — ішла падрыхтоўка да чарговага рэйса.

У камандным вагоне (тут знаходзіцца купэ пачальніка цягніка) дзве правадніцы спрытна разасілі свежую бялізну па купэ, засцілалі паліцы, праілі да блыску дзвярныя ручкі, чысцілі дыянавоўныя дарожкі.

У вагон зайшлі дзве жанчыны. Аказалася — санітарныя ўрачы. Прайшлі па купэ, прыдзірліва зазіраючы ў кожны куток. На тварах — задавальненне: «Малышкі, дзяўчаты, усё ў парадку».

Урачы ідуць у наступны вагон, а правадніцы тлумачаць мне, што такая праверка адбываецца перад кожным рэйсам і што ніводнага разу яшчэ не было, каб санітарныя засталяе незадаволенай.

На нашу загадка дамоўленую сустрэчу Віктар Міхайлавіч крыху спазніўся.

— Прабачце, пачальства выклікала, — растлумачыў ён. Зняў шапку, прыгладзіў далонню валасы, усміхнуўся. — Прапануюць мне ў каторы раз пайсці па павышэнне, ды я адмаўляюся. — Памаўчаў, паглядзеў у акно. — Больш чым паўжыц-

— За ўсю маю шматгадовую працу на чыгушцы гэта першы і, спадзяюся, апошні выпадак, — гаворыць Віктар Міхайлавіч, — але да ўсякай неспадзяванкі заўсёды трэба быць гатовым.

А неспадзяванак гэтых хапае. Вось не так даўно — на паўдарозе высветлілася, што пачаліся роды ў адной з пасажыраў. Тэрмінова на радыё зайталі, ці няма сярод пасажыраў урача. Аказалася, што ёсць і не адзін. Роды прыялі проста ў купэ. На чарговай станцыі выкінулі заніску аб тым, што здарылася. Са станцыі пра гэта паведавалі горад, дзе поезд рабіў прыпытак, і на пероне яго чакала ўжо машына хуткай дапамогі...

...Віктар Міхайлавіч просіць прабачэння і ідзе ў радыёрубку. Неўзабаве я чую з рэадыктара яго голас:

Света Буяк правадніцай працуе ўсяго некалькі тыдняў. Яе вагон Віктар Міхайлавіч наведвае часцей за іншыя. Ці мала якія пытанні могуць узнікнуць у павічка. Гаспадарка вагона дэволі складаная. Гэта ж толькі неадведчанаму чалавеку здаецца, што правадніцы ўсяго і клонату — выдаць пасцельную бялізну ды падаць чай. А зазірніце ў службовыя купэ і вы убачыце вялікае табло са шматлікімі лямпачкамі і кнопкамі. Табло дае ўяўленне аб стане халавой часткі вагона, электраабсталявання. За ўсім гэтым трэба пілына сачыць.

Але Святлане, на яе словах, прыйшла на душы яе прафесія. Яна думае неўзабаве паступіць у Гомельскі інстытут інжынераў чыгуначнага транспарту.

ЦЯГНІК ІДЗЕ У МАСКВУ

цы на колах, не прывыкну да кабінетнага крэсла...

Галава ў майго субяседніка зусім белая, хоць, бачу, не вельмі ўжо многа яму гадоў. Кажу, што і жыццё «па колах» не дужа лёгкае, Усміхнуўся.

— Я лічу, што лёгкай працы наогул не бывае, глядзячы, праўда, як да яе ставіцца... Але пасівеў я даўно, у ваіну яшчэ... Я ж праваяваў стралком-радыстам па бамбардзіроўшчыку. Маю на сваім рахунку два збіттыя «месеры». А пад Ясамі і нас падбілі. Ледзь пасадзілі самалёт. З таго часу і пачаў сівець... Учора, калі вы названілі, адшукаў я альбом з франтавымі здымкамі. Даўно не глядзеў. Нават не верыцца, што гэта я. Калі ласка...

Віктар Міхайлавіч кладзе на столік некалькі пажоўклых здымкаў. Вось ён у лётнай форме з сябрамі-лётчыкамі ля самалёта.

— Каля Маздока, — тлумачыць Ходаш. — А гэты здымак зроблены на Другім Украінскім фронце — толькі што вярнуліся з бамбёжкі, і пас зняў палкавы аматар-фатограф.

Закончыў ваіну Віктар Міхайлавіч у сорак пятым у Венгрыі.

...**НЕДЗЕ** а палове трэцяй гадзіны ночы ў адным з вагонаў на аўтаматычным табло ўспыхнула чырвоная лямпачка. Сігнал трывогі — запаліліся буксы. Устрыжованая правадніца пачынае ў камандны вагон да Віктара Міхайлавіча. Сіну як не было. Ускочыў. Вакон завярнуў, зімовае поле. У аварыйным вагоне спакойна спяць пасажыры. Спакойна... Рашэнне прыйшло адразу: сьвіньці цягнік. Далі экстранае тармажэнне.

Эвакуацыю небяспечнага вагона правялі хутка і спакойна. Не так спалоханым, як здзіўленым пасажырам пачальнік поезда растлумачыў у чым справа, сказаў, што кожнаму будзе забеспечана месца (на іначасе, на той раз у поездзе было дастаткова свабодных месцаў).

Далі адпраўленне. Цягнік на малой хуткасці дайшоў да бліжэйшай станцыі, дзе аварыйны вагон адчэпілі.

— Дзяўчаты, не забудзьце, што ў дзевятнаццаць гадзін вам трэба ісці на рэпетыцыю.

Уся брыгада Ходаша — 27 правадніц — удзельнічае ў мастацкай самадзейнасці чыгуначнага клуба імя Ільіча. Іх вальна-група часта выступае перад работнікамі Мінскай чыгушкі.

ЗАПАТАРЫ гадзіны да адпраўлення цягніка правадніцы займаюць свае рабочыя месцы. Вось прайшла на вагоні высокая бялівая Алена Мацюк, прафгрупорг брыгады. Яна, так сказаць, з сярэдняга пакалення ходанцаў, як іх тут называюць. Ездзіць чацвёрты год. Сама з Раданковічаў. Ча-му пайшла ў правадніцы? Усміхаецца. Аказваецца, усе дзяў-

А вось Марыя Зайко — ветэран. Трынаццаць год суправоджае яна цягнікі. На «Белорусеня» з першага дня разам з Віктарам Міхайлавічам. Была ўзнагароджана Ленінскім юбілейным медалём, значком выдатніка Беларускай чыгушкі.

У службовым купэ В. Ходаша вісяць шматлікія вымпелы, граматы, медалі ВДНГ, якімі ўзнагароджана яго брыгада за перамогі ў сацыялістычным спаборніцтве. Перамогі гэтыя дзюны нялёгка. Улічваецца і санітарны стан, і адеўнасць скаргаў, і паслугі, наогул, усё з чаго складаецца паняцце — выдатны сервіс.

Сам Віктар Міхайлавіч за бездакорную працу быў узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны».

Гэты здымак быў зроблены ў лютым на Беларускім вэндале сталіцы. В. Ходаш і яго дружныя.

чаты з іх вуліцы ідуць працаваць на чыгушцы. Такія ўжо традыцыя. Скончыла курсы пры рэзерве праваднікоў і з месца наездзіла ў Віцебск. А потым аднойчы сустрэла Віктара Міхайлавіча і напросілася ў яго брыгаду, хача, як потым прызналася, вельмі баялася ездзіць «на Маскву», ды яшчэ ў такім цягніку, ды яшчэ пад кіраўніцтвам самога Ходаша, пра якога ідзе слава чалавека вельмі строгага і патрабавальнага.

— У вагоне трыццаць восем месцаў, трыццаць восем пасажыраў, столькі ж характараў, — гаворыць Алена. — Да кожнага патрэбны свой надыход. Я — гаспадыня вагона, яны — мае гоці.

ЦЯГНІК павольна падыходзіць да перона Беларускага вакзала сталіцы. Закончаны чарговы рэйс. Апусцілі вагоны. Правадніцы, апраўнушы халаты, бяруцца за працу — трэба рыхтаваць састаў у зваротны шлях.

А вечарам вы зноў убачыце іх, акуратных, добразрычлівых, ля прыступкаў вагонаў. І зноў уздоўж састава будзе павольна крочыць высокі чалавек з сёвай галавой.

«Да адыходу цягніка Масква — Мінск застаецца...» — чуецца голас дыктара.

Іх было шмат гэтых хвілін у Віктара Міхайлавіча Ходаша — чалавека, які заўсёды ў дарозе.
М. ЗАМСКІ.

«ПОЛЫМЯ»

Нумар амаль цалкам прысвечаны 30-годдзю Перамогі над фашысцкай Германіяй. Адкрываецца ён падборнай вершаў «Поступ Перамогі». У ёй прадстаўлены 24 беларускія паэты. Сярод іх Янка Купала і Якуб Колас, Максім Танк і Пятрусь Броўка і іншыя аўтары.

Друкуюцца заканчэнне аповесці Р. Някая «Шлях на Эльбу» і пазьмы М. Лужаніна «Дзюнон-хэ». Проза прадстаўлена таясма апавяданнем В. Хомчанкі «Бераг».

У раздзеле «Публіцыстыка» — артыкулы Г. Бягуна «Слова ілікала на бой», М. Хведаровіча «У суседстве братэрсцім» і іншыя. Часопіс адзначае 70-годдзе з дня нараджэння вялікага савецкага пісьменніка М. Шалахава. Слова пра юбіляра і яго творчасць сказылі народныя пісьменнікі Беларусі І. Мелеш і І. Шамякін, празнікі І. Навуменка і А. Кулашоўскі.

Артыкулы Я. Леціц «Неўміручы подзвіг народа» і М. Ароціч «На вогненным напрамку» змешчаны ў раздзеле «Крытыка і бібліяграфія».

Рэцэнзуюцца кнігі «Я — з вогненнай вёскі...» А. Адамовіча, Я. Брыля і Ул. Калесніка, зборнік «Лясныя песні» і іншыя выданні.

«Беларусь»

Старшыня рэспубліканскага Савета ветэранаў ваіны, Герой Савецкага Саюза І. Жыгараў сваё выступленне прысвечыў 30-годдзю Перамогі над фашысцкай Германіяй. «Ветэраны ваіны» — так называецца верш народнага паэта БССР П. Броўкі, да грозных гадоў народнага змагання звяртаюцца Р. Бардулін і Ю. Свірка, А. Слесарэнка і П. Прануза і іншыя аўтары.

«Ад Масквы да Берліна» — так называецца рэпартаж спецыяльнага часопіса А. Шаўні, І. Кармалітавай, Г. Шылоўіча, М. Калачынскага і супрацоўніка польскага часопіса «Пшы-янь» Б. Казноўскага.

Летась у Чэхаславакіі выйшла кніга ўспамінаў П. Свободы «Ад Бузулука да Прагі». У нумары змешчаны ўрывак з яе пад назвай «Вышыня 534».

Да 70-годдзя з дня нараджэння М. Шалахава часопіс друкуе ў перакладзе на беларускую мову апавяданне «Пастух» і нарыс М. Андрыясавы «Сын ціхага Дона».

У нумары рэцэнзуюцца новыя кнігі, што выйшлі ў рэспубліканскіх выдавецтвах, адзначаецца юбілей пісьменніка Ю. Гаўрука, змешчаны планы і сатырычныя лісты ваенных гадоў.

НА РУСКАЙ МОВЕ

Выдавецтва «Советский писатель» выпусціла ў свет раман беларускага пісьменніка Алены Асіпенкі «Пенрыкаліны маладзік» — твор аб сучаснай калгаснай вёсцы. Перакладзі яго на рускую мову М. Гарбачоў.

У гэтым жа выдавецтве ў перакладзе А. Астроўскага выйшла кніга Янкі Брыля «Птушкі і гнідзі».

Маскоўскае выдавецтва палітычнай літаратуры выпусціла дакументальную аповесць беларускага пісьменніка Сяргея Грахоўскага «Сейбіт добра і глеву». Кніга расказвае пра нашага земляка, Героя Савецкага Саюза Васіля Захаравіча Каржа.

Радкі з пісем

У Нёманскім Доме культуры адбыўся заключны этап агляду агітацыйных брыгад Барысаўскага раёна. На гэты раз ён прыходзіў пад дэвізам «Мы Аичну ў баях адстаялі» і быў прысвечаны 30-годдзю Вялікай Перамогі.

П. БАРОДКА.
Вялікім поспехам у хлябаробаў калгаса «Чырвоны прамень» Маладзечанскага раёна карыстаюцца выступленні фальклорнага ансамбля. У яго рэпертуары дарэвалюцыйныя і сучасныя песні, частушкі на мясцовыя тэмы.

Ул. МАНГІНОВІЧ.
Дзесяць гадоў назад малады інжынер-каанструктар Генадзь Пялюкевіч арганізаваў на Мінскім велааводзе аматарскую кінастудыю. За гэты час створана больш як 30 фільмаў, якія апавядаюць аб навукова-тэхнічных дасягненнях велааводцаў, іх працоўнай дзейнасці.

І. ЛЬВОВІЧ.
Студыяцы Мінскага педагогічнага інстытута імя А. М. Горькага сваю новую кінастудыю назвала «Мінчанка». Гэта хвалюючы расказ пра актыўную удзельніцу Мінскага падполья Іванамсону — разведчыцу Тамару Галабурду.
Л. ФРЫД.

Захарыя СТАНКУ

МАЯ ЗОРКА

Зорка мая кумачова чырвоная.
Мне да трупы пуцяводна будзе.
Неба над намі — майстэрня стазовная,
Там аж на месяц забраліся людзі.

Ты, незгасальная і незакатная, —
Сняг мой, чырвоная зорка ў зеніце.
Неба над намі — дарога ракадная
Нашай адвагі і нашых адкрыццяў.

КРАЙ СВЕТУ

Я далёўся да самага краю зямлі.
Далей некуды. Стукаю пальцам у гонг,
Што з якогажы жалезнага вычасан дрэва.
Мне парот адчыняць
Не выходзіць ніхто:
Хочаш стой, хочаш падай — як знаеш.

Я далёўся да самага краю зямлі.
Кулаком з усёй сілы грамашу ў гонг,
Нібы ў звонкую чурку
З жалезнага дрэва —
Хоць бы гук, толькі звонам расходзіцца
рэха.

Хмары ў небе жывыя, жывая зямля,
А пазвоньванне гонга

Буйнейшы румынскі паэт, празаік, публіцыст і перакладчык, акадэмік Захарыя Станку на працягу апошняга дзесяцігоддзя і да сваёй заўчаснай смерці ў канцы мінулага года з'яўляўся старшынёй Саюза пісьменнікаў Сацыялістычнай Рэспублікі Румыніі.

Нарадзіўся 5 кастрычніка 1902 года ў сяле Салчыл — Дунайскан нізіна Паўднёвай Румыніі — у беднай селянскай сям'і. Упершыню як паэт выступіў у прагрэсіўным друку на пачатку дваццатых гадоў. У перыяд паміж двюма сусветнымі сёўным друк на пачатку дваццатых гадоў. У перыяд паміж двюма сусветнымі сёўнымі вайнамі стаў на чале аб'яднана маладых пісьменнікаў Румыніі левага напрамку і актыўна выступаў на старонках літаратурна-крытычнага часопіса «Азь» («Аз») і штодзённых газет «Лумя ромыняскэ» («Свято Румыніі») і «Рэвіста ромыняскэ» («Румынскі аглядалік»). У час вайны 1941—1945 гг. быў рэпрэсаваны дыктатарскім рэжымам Антанеску і знаходзіўся ў канцлагеры ў якасці палітычнага зняволенага.

У другое пасляваеннае дзесяцігоддзе (1954—1964) быў адказным рэдактарам літаратурнага штодзённіка «Газета літэрарэ» («Літаратурная газета»). Неаднаразова займаў ганаровую пасаду генеральнага дырэктара Нацыянальнага тэатра імя Караджале ў Бухарэсце.

У надзвычай багатай і разнастайнай літаратурнай спадчыне буйнейшага сучаснага пісьменніка, вучонага і дзяржаўнага дзеяча сацыялістычнай Румыніі — дзесяціці цікавых кніг.

Захарыю Станку неаднаразова прысуджалася ганаровае званне лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Сацыялістычнай Рэспублікі Румыніі, міжнародная прэмія імя Гердэра (Вена, 1970). Яго творы выходзілі ў перакладах на мовах амаль усіх народаў Еўропы і народаў краін іншых кантынентаў.

Падборка вершаў, якую я прапанаваў беларусьці чытачу, узята з мноства ўвоншлага прыжыццёвага зборніка паэта «Versuri fortissimi» («Песні шэптам») і з анталогіі «Poesie romănesci» («Румынскія паэзіі»).

Язэп СЕМЯЖОН.

нібы нежывое.
Што такое край свету? Бяскрайнасць
пустыні.
А наш свет за плячамі, ці ж ён
не пустыня?..

Неўтаймоўны шукальнік, хадок і бунтар,
Я на захадзе дзеён сваіх бачу край свету,
Той спакойны заліў,
Што завесца прычалам.
Толькі ж ціхіх воды глыбокія,
Дзе ў іх спакой? Дзе пачатак, дзе край?
У каго запытаю?

Чуеш, месяц, спусціся ніжэй, пасядзім
Тут уплопеч,
І я дакрануся рукою
Да тваіх камяніў наздраватых у пыле.

О, ввечэрняя зорка,
Калі ты з агню,
Упадзі мне пад ногі агністай каметай.
Калі ж не,
То зваліся іскрыстай ільдізінкай.

О, святальная зорка,
Скаціся ка мне
З напялістага неба, як вугальчык з пачы,
Разам з жарам сваім, калі ён не пагас,
Альбо разам з расой,
калі росна на небе.

Ні канца і ні краю на свеце няма,
Але я, як бадзяга,
Пакутліва рваўся

Да ўсяго без чужой дапамогі дайсці.
І дайшоў на край свету...
А брама замкнёна.

ЛЕТА

Жоўтае поле пшаніцы — бязмежная далеч,

Глянеш — і позірк губляецца за далаглядам.

Неба над полем — бяздонне святла і блакіту,

Глянеш — і позірк губляецца ў гэтым бяздонні.

Жаўранак купал свідруе бураўчыкам песні,

Конікі пырскаюць
З траў прыдарожных у постаць.

Шэры спявак, забяры мяне ў неба з сабой.

Ты, скакунок, пасадзі і вязі мяне ў травы.

Хоць бы азваўся каторы, нібы і не чуюць:

Шэры свідруць
Зялёны пілуе ў мятліцы.

Некалі конікам гэтакім самым і я быў,
Я знаю,
Быў цыркулом дамавам, пазапечным,
Я знаю.

Мо, і цяпер з ім у пары
Зашыцца б у травах?
Тынуцца б спатнелым ілбом
У рамонаквы водар.

Што там — сланечнік уверсе ці зыркае сонца?..
Жоўтае поле пшаніцы — бязмежнае мора,
Глянеш — і позірк згубіўся ў смуге далагляду.
Вось і жаўрук апускаецца з неба
Па нігачы песні.
Лёганька робіць віраж і нячутна садзіцца
Мне на плячо.

НА ЎЗМОР'І

Любуйся морам і марскім пяском.
Задоўга да Калумба і Веспучы
Я мараплаўцам быў і мараком,
І морам быў, і быў пяском сыпучым.

Якое б і часце зведаў я, калі б
Сустрэў цябе за сто вякоў да ўчора,
Дз сённяшняга дня, калі наўскліп
Пакрыўджаныя сэрцы плачуць з гора!

Я ўкраў бы для цябе агонь з нябёс
Яшчэ да богаборца Праметэя
І ў прыгаршчах табе ў пячору нёс,
Нягледзячы на ліўні і завеі.

Я б здабываў і лукам, і кап'ём
Алснью і зуброў на паляванні.
Начамі пёў бы разам з салаўём
За узаемны дар — тваё каханне.

Хоць не біблейскія Адам і Ева,
Я ўсё ж цябе б абраў, з усіх — адну
І забаронны плод з Пазнання Дрэва
Я б для цябе ў Эдэме сашчыкнуў:
Наліў даспелы — месці адвячорку,
І вішню — першую ў змярканні зорку.

Якое б і часце, слодым і раскошу
Я зведаў на вяку, калі б, калі
Нягод і радасней жыццёвых пошу,
На пару, мы ўдваіх з табой няслі!

Мы размінуліся, ці разышліся.
Ты на адным, я на другім баку.
Няўжо на век? Няўжо не засталіся
Сляды твае на ўзмор'і, на пяску?

Спыніся каля дзюна, глядзі на мора,
І ўвойдзе ў тваё сэрца супакой
З усведамленнем, што ў якімсьці ўчора
Я быў пясчынкай, кропелькай марской.

Што доля не судзіла нам сустрэцца
Хаця б на міг дзе-небудзь, хоць тайком,
І што тады, як сціхне біцца сэрца,
Я стану зноў і морам, і пяском.

Пераклаў з румынскай
Я. СЕМЯЖОН.

СМЕЛА МОЖНА СКАЗАЦЬ...

Дзядзька Пятрусь ведае пра лясных жывёл, смела можна сказаць, вельмі шмат чаго.
Васіль Гурскі, «Жывы падарунак».

Ого, колькі ён ведае, гэты самы дзядзька Пятрусь... Смела можна сказаць, лепш яго ніхто не раскажа пра дзівоных і дзіўных звяроў: «ляся-велікана, асцярожнага дзіка, лісіцу-хітруку, калматага янота, зайца-беляка і зайца-русака», вавёрак і воўкаў, якія «самі ў вёску прыходзіць»...

Хочаце верце, хочаце не, а быў такі выпадак. «Крыху павагаўшыся», адзін янот нават у школу завітаў, пахабік. Што зробіш, захацелася яму падсілкавацца. А дзеці, вядома, народ спагадлівы, мо, што і перападзе ад іх...

І воль уладнаваўся ён ля школьнай кухні, дачакаўся пакуль празвінеў званок і дзеці высыпалі на двор... Тут і адбылася надзвычай хваляючая размова янота з вучнямі і настаўнікам Леанідам Іванавічам. Даклад-

ней, янот ветліва слухаў, а Леанід Іванавіч гаварыў... У рэшце рэшт, ён гасціна загадаў дзецім:

— «Папрасіце мяса ў кухара, сустрэць гэсці трэба хлебам-соллю, каб ведаў, што ў нашай школе вучанца сябры прыроды».

Ці варта многа гаварыць, як зноў вагаўся звярок, як «стаў у нерашучасці і не ведаў што рабіць» яму з кавалкам цудоўнай бараніны, а дзеці з настаўнікам гуртам утаварвалі яго ўзіць мяса. Ці варта тлумачыць, што ўдзячны янот не мог адмовіць Леаніду Іванавічу, з якога слухаецца столькі дзяцей, таму і з'еў тую бараніну...

Ды ці толькі адзін янот такі разумны і знаходлівы ў кніжцы Васіля Гурскага? Вунь на што, здавалася б, дзікая качка палахлівая, але і яна, крыжанка, калі рыжая разбойніца-лісіца палала на яе дзетак, уцяміла: трэба прасіць дапамогі ў пастухоў... І паляцела, і папрасіла, і дапамаглі ёй!

Не, дзядзька Пятрусь, а з

ім і аўтар, маглі б многа расказаць аб самых неверагодных прыгодах звяроў!

Хочаце верце, хочаце не, але звычайная лісіца... лазіць па дрэвах, бы тая вавёрка, і не толькі лазіць, а нават гняздо ў дупле робіць — разбіраецца, рыжыя драпачыцы, што на дубе ў дупле лепш, чым у пары: і суха і цёпла, і надобрае вока не заўважыць... Кажуць словамі дзядзькі Петруся, «Ай, ды лісіца! Толькі яна і можа так хітра скавацца ад чалавека. Ён тупае на беразе цэлы дзень, а яна адпачывае ў высотнай кватэры і ў вус не дзьме».

Там і лісінятак сваіх выводзіць, прывучае іх да жыцця на дрэвах — можа, з цягам часу, яшчэ і лётаць пачнуць... О, тады ўжо не ўратаецца ад вострых лісіных зубоў ніякая крылоўская варона з сырам... Смела можна сказаць: бязмежная, зайдросная фантазія ў дзядзькі Петруся! У яго і муха слана праглыне...

Я. МІХАЙЛАЎ.

Савось АВОСЬ

УПАРТЫ САНЕТЫСТ

Старасці спрыяў нябесны дах
І маладзіком здаваўся ветях.
Перажыў Шэкспіра на гадах,
Перажыць ці ўдасца
на санетах?!

КУДЫ СПЯШАЦА!

Ты пры жыцці ўжо ў вечнасці дайно.
Фігура, як ні глянё,—
Здалёк і зблізку!
Навонта сам спяшаецца адно
Сваю ж замемуарыць перапіску?

ЭКСПАЗІЦЫЯ
ДА ЭПІТАФІ

Паэту, які ўсё прагне
новых тытулаў.
Ты быў дужа ашчадны
Да ўласных грошай,
Пашкадуў жа нашчадкаў —

Не ўводзь у выдаткі іх
Плітою вялізнай.
Твае радкі развалістыя
Памяжкі перакладчыкі
і машыністкі,
А літары выбіваюцца
Дзедзіскім спосабам —
уручную.
Ты ў вершах славіў
мазольныя рукі,
Дык не гняві каменяроў
хмурабровых.
Ты дбаў прамерна
Пра месца ўласнага прозвішча
ў пераліках, —
А пакуль на пліце
Пераліцаў тытулы,
На прозвішча можа не стацца
месца...

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

РЭВАЛЮЦЫЯ У ДАКУМЕНТАХ

ГОСЦІ БЕЛАЗАУЦАУ

ПЯРОМ І ПАМЯЦЦЮ ЗАСВЕДЧАНА

АЖЫВАЕ ГІСТОРЫЯ

У сувязі з тым, што ў гэтым годзе адзначаецца 70-годдзе з часу пачатку Першай рускай рэвалюцыі 1905—1907 гг., Дзяржаўным музеем БССР арганізавана перасоўная выстаўка «1905 г. у Беларусі». Мэта яе: азнаёміць працоўных з гістарычнымі матэрыяламі аб гераічных падзеях рэвалюцыі 1905—1907 гг.

На выстаўцы экспануецца каля 130 фатаграфій, фотарапрадукцый і документаў, якія расказваюць аб рэвалюцыйнай барацьбе рабочага класа і працоўнага сялянства царскай Расіі, і, у прыватнасці, Беларусі ў перыяд 1905—1907 гг. Тут прадстаўлены фотаданункі, якія адлюстроўваюць дзейнасць партыі бальшавікоў па кіраванні рэвалюцыйным рухам.

Падзеі Першай рускай рэвалюцыі ў Беларусі паказаны ў цеснай сувязі з агульнарасійскім рэвалюцыйным рухам, які «адкрыў новую эпоху — эпоху палітычных узрушэнняў і рэвалюцыйных бітваў».

Наведвальнікі знаёмяцца з фатаграфіямі і документамі, якія гавораць аб цяжкіх умовах працы на прамысловых прадпрыемствах Беларусі і невыносным становішчы абяздоленага сялянства напярэдадні рэвалюцыі. Знаёмства з гэтымі

Удзельнікі сялянскага паўстання ў вёсцы Стралівава Рэчыцкага павета Мінскай губерні (ціпер Хойніцкі раён Гомельскай вобласці).

Злева направа: Н. М. Сідарок, Ф. М. Таміла, І. Х. Смольскі, М. П. Грыччанка, Р. І. Тарасенка, Н. П. Суляжэнка, І. Г. Смольскі, Я. В. Сідарок.

ПРЫСВЕЧАНА ПОДЗВІГУ НАРОДА

Чарговы дзень культуры на Беларусіім аўтазавадзе ў Жодзіне быў прысвечаны 30-годдзю Перамогі савецкага народа над гітлераўскім фашызмам. Гэтае цікавае мерапрыемства праведзена народным універсітэтам культуры, які дзейнічае на прадпрыемстве па ініцыятыве Мінскага абласнога і заводскага аддзялення таварыства «Веды». Паліца культуры і рэдакцыя штодзённіка «Літаратура і мастацтва». Тэмамі працы былі паэты, празаікі, журналісты. Часта выступалі тут удзельнікі мастацкай самадзейнасці гіганта беларускай індустрыі.

Дзень культуры пачаўся выступленнем галоўнага рэдактара штодзённіка «Літаратура і мастацтва» Хведар Жычка. З цікавацю слухалі рабочыя і служачыя вытворча-дзеспет-

чарскага аддзела прадпрыемства яго лекцыю пра беларуска-чэхаславацкія літаратурныя сувязі, пра наездку групы пісьменнікаў у Чэхаславакію ў канцы мінулага года. Паэты Юрась Свірка, Іван Калеснік і Мікола Хведаровіч выступілі перад рабочымі зварачнага тэма, навучанамі прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча. Беларускія літаратары прачыталі свае творы, прысвечаныя вялікаму світу Перамогі.

Шырока ў гэты дзень гучала музыка савецкіх і зарубежных кампазітараў. Тэатрызаўца Уладзімір Яфімаў прачытаў зместоўную лекцыю пра сына беларускага селяніна Платона Іванавіча Цеселіна, які прайшоў складаны шлях ад рабочага да сусветна вядомага спевачка. Народны артыст РСФСР, саліст Дзяржаўнага акадэмічнага

Вялікага тэатра оперы і балета ён з поспехам выступаў са сцэны буйных гарадоў нашай Радзімы і за мяжой.

Лекцыя аб творчасці Ф. Шуберта і першай рускай астраднай сям'ячкі Н. Плявіцкай былі прачытаны ў рамонтна-механічным цэху, аддзеле знешняй кааперацыі завода, на Жодзінскай ДРЭС, для навучанцаў прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча.

Як заўсёды цёпла і шчыра сустрэклі рабочыя удзельнікаў заводскай мастацкай самадзейнасці, якія выконвалі народныя песні і песні савецкіх кампазітараў, гумарыстычныя сцэны і кундлеты.

Дзень культуры на буйнейшым прадпрыемстве рэспублікі вышэ больш умацаваў дружбу людзей працы з дзесяцімі літаратуры і мастацтва рэспублікі. В. ВЯДЗЕРКА.

Група перадавых работнікаў вытворчасці — членаў саюза сацыялістычнай моладзі Чэхаславакіі робіць агітпрабег па месцах баявых дзейняў першага Чэхаславацкага пяхотнага батальёна (пазней 1-й асобнай брыгады), арганізатарам і камандзірам якой быў генерал Людзвіг Свобода. Маршрут прабегу праходзіць праз Мінск, Смаленск, Уладзімір, Бузулук, Харнаў, Кіеў, па гарадах Польшчы і завяршыцца 9 мая ў Празе.

Па шляху ў Мінск удзельнікі агітпрабега пабывалі ля мемарыяльнага помніка 3 тысячам чэхаславацкіх грамадзян, якія загінулі ад рук гітлераўцаў у 1942 годзе ва ўрочышчы Гай, і уславілі кветкі.

На здымку — удзельнікі агітпрабега ў Чэхаславакіі ля мемарыяла ва ўрочышчы Гай. Фота Э. КАБЯКА. (БЕЛТА).

матэрыяламі дапамагае зразумець, чаму барацьба працоўных за сваё палітычнае, сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне прыняла ў гэты перыяд такі шырокі, усенародны характар. Экспануемія на выстаўцы матэрыялы яшчэ раз даказваюць, што ва ўмовах уздыму і развіцця рэвалюцыйных падзей толькі лінінская партыя бальшавікоў была той адзінай палітычнай партыяй, якая адстойвала і абараняла народныя інтарэсы. Наведвальнікі выстаўкі могуць даведацца аб узнікненні і дзейнасці Палескага і Паўночна-Заходняга камітэта РСДРП, Мінскага камітэта РСДРП, азнаёміцца з матэрыяламі аб жыцці і рэвалюцыйнай барацьбе многіх удзельнікаў тых падзей. Документы расказваюць аб вострых класавых бітвах па ўсёй Расіі, аб Усерасійскай настрыччэй стачцы, Снежаньскім узброеным паўстанні ў Маскве, аб барацьбе рабочых у гарадах Беларусі (Мінску, Віцебску, Смалгоні і інш.), аб шырокім сялянскім руху.

У сучасны момант выстаўка працуе ў Палацы Мінскага камвольнага камбіната. І рабочы, і інжынер, і студэнт, і вучань знойдуць для сябе шмат ціка-

Дэманстрацыя рабочых у Смалгоні, Кастрычнік 1905 г.

вага на выстаўцы, якая ўваскрашае адну з самых яркіх старонак рэвалюцыйнай гісторыі нашай краіны.

А. ВОЙНА,
ст. навуковы супрацоўнік
Дзяржаўнага музея БССР.

КНІГІ—ПАСЛАНЦЫ РЭСПУБЛІК

Творы лепшых пісьменнікаў і паэтаў, дакументальныя кнігі, выданні палітычнай, навукова-тэхнічнай, сельскагаспадарчай і навукалітаратурнай, альбомы і буклеты аб родным краі прывезлі ў Магілёў на міжрэспубліканскі кірмаш гандлёвыя работнікі з многіх гарадоў і абласцей РСФСР, Украіны, Беларусі, Казахстана, Кіргізіі і Эстоніі.

Самым багатым быў раздзел беларускай кнігі. Рэспубліканскае ўпраўленне кніжнага гандлю і гандлёвыя арганізацыі з усіх абласцей прадставілі дво-

ры многіх пісьменнікаў рэспублікі, мемуарныя выданні.

Сёння кніжны кірмаш закончыў сваю работу. За тры дні паміж гандлёвымі арганізацыямі заключаны дагаворы аб абмене кніжнымі фондамі на суму больш чым адзін мільён рублёў. Усе гэта будзе садзейнічаць далейшаму расшырэнню гандлю, лепшаму пераразмеркаванню кніжнага фонду, дапаможа чытачам глыбей пазнаёміцца з літаратурай, мастацтвам і культурнай спадчынай і аўтаномных рэспублік, краёў і абласцей. (БЕЛТА).

АБМЕН бригадамі прапагандыстаў мастацкай літаратуры з братнімі рэспублікамі стаў добрай традыцыяй у Бюро прапаганды СП БССР. Для Украіны — Герой Савецкага Саюза, ганаровага грамадзяніна ЧССР, аўтар дакументальнай аповесці «Фронт без тылу» Вячаслава Івацінскага і пісьменніка Вадзіслава Шаўчэнка прыезд на беларускую зямлю незвычайны. В. Шаўчэнка ў суровыя гады вайны змеў не адну сотню кіламетраў — па Беларусі ў бездарож'і і сцюжы, мёрз у віцебскіх лясах і балотах, а пасля, паранены, ляжаў у віцебскім шпіталі. І вось больш як праз 30 гадоў, напярэдадні свята Вялікай Перамогі, шанюныя госці па запрашэнню Бюро пра-

БАЙЦЫ ЎСПАМІНАЮЦЬ МІНУЛЫЯ ДНІ...

паганды СП БССР прыехалі ў Беларусь. Як самых дарагіх гасцей, як родных братоў і лепшых сяброў сустрэклі іх працоўныя гарадоў Мінска, Баўруйска, Віцебска.

Мінулым летам пабываў у Беларусі і яшчэ адзін украінскі пісьменнік Аляксей Жалдан, які плячы ў плячы, прайшоў па франтавых дарогах з вядомым беларускім празаікам дакументалістам Іванам Новікавым. А. Жалдан, як дарагому рэліквію, як сімвал непарушнай дружбы ўкраінца і беларуса

шаноўна беранэ маленькіх здымак, дзе ён сфатаграфаваны з І. Новікавым у франтавых умовах. Абодва пабрацімы на здымку ў пілотках, у вайсковых гімнасцірках, яшчэ зусім маладыя, амаль юныя, але ўжо абветраныя парахамым дымам, узмужнелыя на вайне.

Сёлета пабываў на Украіне паэт Гаўрыла Шутэнка, які піша вершы на рускай мове, але жыве ў Беларусі. Г. Шутэнку сустрэклі працоўныя Данбаса, як роднага брата, дарылі ўсмешкі, пшчотныя цюльпаны,

але, на вялікі жаль, паэт іх не бачыў. 8 жніўня 1943 года ў бай за сяло Багародзічнае (Данбас) Гаўрыла Карневіч быў цяжка паранены і страціў зрок. Але воін не паў духам. Сёння ён зноў у баявым страі. Сваім палымным словам паэт славіць нашу Радзіму, родную намуністычную партыю, брацкую дружбу народаў.

Цяпер у Беларусь з Масквы прыехаў яшчэ адзін цікавы чалавек — Іван Колас, які ў часы Айчынай вайны быў разведчыкам. І. Колас — аўтар многіх мемуарных кніг, даку-

ментальных аповесцей. Ён выступае перад працоўнымі Мінска і рэспублікі, расказвае аб кемліваці і мужнасці савецкіх разведчыкаў, пра іх баявыя аперацыі. У Магілёве выступае і маскоўскі паэт Віктар Якоўчанка, маленства і юнацтва якога апалена вайной. Героізм савецкіх людзей, гарачы і жыватворны савецкі патрыятызм, мужнасць і самааданасць савецкіх людзей — вось тэмы яго выступленняў.

Байцы ўспамінаюць мінулыя дні, наведваюць тыя мясціны, дзе пралівалі кроў, змагаючыся з пранятым фашызмам, сустракаюцца з маладым пакаленнем, якому расказваюць аб бессмяротным подзвігу народа-героя.

Віктар ДАЙЛІДА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правалення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэры — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.

Наступны нумар газеты выйдзе 1 мая.